

Zatím co výbor pro neintervenci studuje...

(Problém cizích vojáků ve Španělsku.)

Mezinárodní brigáda není již nepostradatelná.

Výbor pro neintervenci oznamuje — po kolikáté již — že bude studovat otázku, jak dostat cizí dobrovolníky ze Španělska a ponechat Španělům, aby si svou občanskou válku vybojovali sami. Než se dojde od slov k skutkům, uplyne jistě ještě hodně času. Příznivě londýnskému výboru polehčující okolnosti; ze všech otázek, které vyvstaly ze španělských událostí, tato je nejtěžší.

Na straně valencijské vlády není neochota k propuštění dobrovolníků. Kdyby měla jistotu, že také všichni cizí dobrovolníci Francovi — i ti nedobrovolní — budou posláni zpátky do svých zemí, mohla by na této operaci jen vydělat. V republikánské armádě nikdy nebyli cizí dobrovolníci příliš početnou složkou. Význam mezinárodní brigády nezáležel ani v prvním období války v jejím počtu, nýbrž v její disciplíně, bojovnosti a schopnosti zacházet se zbraněmi. Uprostřed improvizovaných milic bylo toto těleso jedinou organisovanou jednotkou; v bojích o Madrid loni v listopadu prokázala mezinárodní brigáda republice necenitelné a nezapomenutelné služby. Dnes vypadají věci podstatně jinak. Republika má armádu, již zajisté s profesionálního hlediska ještě mnoho schází k dokonalosti, ale jež už dobře prošla zkouškou těžkých bitev a má to minimum pořádku a technické pohotovosti, které ve Španělsku zřejmě stačí. Generál Miaja, na počátku občanské války nezkušený, vyrostl za tento rok na stratéga, jemuž cizí odborníci neodpírají uznání.

Mezinárodní brigáda je teď tedy méně nepostradatelná valencijské vládě než ještě před půl rokem. Tím spíše, že její jakost se v posledních měsících horšila, takže některé její částky stojí dnes pod úrovní pravidelné republikánské armády. Očití svědkové i jiné zdroje informací, z nichž čerpáme, staví stále ještě velmi vysoko dobrovolnické sbory, složené z italských a německých emigrantů. Těm pochopitelně jde o vše. Naproti tomu nejlepší elementy z ostatních národností, hlavně z Francouzů, byly vybity v bojích, kde po dlouhou dobu stály vždycky na nejohroženějších místech. Mezi těmi, kdo přišli po nich, ne jeden je republikánské armádě spíše přítěží než posilou. Do mezinárodní brigády se dostali v jistém počtu bývalí vojáci z cizinecké legie, milovníci dobrodružství, také lidé, kteří vstupem do ní hleděli prostě rozřešit na několik měsíců svou existenční otázku. A také Rusko přestalo, jak se zdá, posílat do Španělska jen živly nejlepší, takže jakost sovětského přínosu viditelně poklesla. Víme bezpečně, že by Indalecio Prieto, jenž v nynější španělské vládě soustředil ve svých rukou celé vedení války, neměl nic proti tomu, kdyby byla mezinárodní brigáda zlikvidována. Počátek byl už udělán tím, že byly utvořeny smíšené formace, složené ze španěl-

ských řádných vojáků a z cizích dobrovolníků, pod komandem španělských důstojníků. Úmysl je zřejmě ten, rozpustit brigádu jako samostatný útvar a včlenit ji prostě do postupně budované organizace armády národní.

Heimatlos či španělští občané?

Po stránce vojenské by dnes tedy republikánská vláda neutrpěla příliš citelně odchodem cizích dobrovolníků a z nejedné příčiny věcné by odchod aspoň některých z nich snad přímo uvítala. Ale je tu nesnadná otázka právní, co počít s těmi, kteří jsou dnes právě nejlepší složkou mezinárodní brigády, to jest s italskými a německými emigranty. Valencijská vláda — následující v tom příkladu francouzských vlád revolučních a bolševické v prvním období komunistické revoluce — nabídla státní občanství španělské všem cizincům, kteří jí přišli na pomoc. Všichni ti „heimatlos“, kteří byli státního občanství ve svých zemích zbaveni, mohli použít této nabídky a mohou se, chtějí-li, považovat za státní příslušníky španělské republiky. Na ně by se podle jejich mínění nemohla dohoda o odchodu dobrovolníků tedy vztahovat, oni jsou dnes ve Španělsku doma.

Jenže Itálie a Německo by sotva souhlasily s touto interpretací. Ovšem, toto by nebyla překážka nepřekonatelná, a kdyby odchod všech cizích vojáků ze Španělska závisel jen na ní, pak by se našel způsob, jak ten problém rozřešit. Připusťme tedy, že by republikánská vláda po přátelském nátlaku s anglické a francouzské strany a ve snaze dostat ze Španělska všechny cizí bojovníky, dala souhlas k tomu, aby byli vystěhováni ze země všichni členové mezinárodní brigády.

Kam potom půjdou? Ti, kteří mají vlast, půjdou ovšem prostě domů. Ale ti, kteří se stanou opět heimatlos? Těm z nich, kteří odjeli do Španělska z Francie — a to je většina — by snad francouzská vláda dovolila nastěhovat se opět do Francie. Pravíme snad, protože ve všem, co se týkalo Španělska, jednala až doposud oficiální Francie dosti úzkoprse. Ale mnoho vojáků z mezinárodní brigády přišlo přímo z Německa a z Itálie, často po neuvěřitelných odysejích — kam s těmi? Jisté množství bydlilo před odjezdem do Španělska v Anglii a v Belgii, kde jsou k politickým emigrantům ještě méně ochotni než ve Francii. Bude jim dovoleno, aby se vrátili do zemí, odkud odjeli? Jak vidíme, problém návratu dobrovolníků je pro celou kategorii lidí — a to lidí zasluhujících pozornost a respekt, neboť oni riskovali v celé této historii více než všichni druzí — problémem celé jejich existence občanské a právní a ve veliké většině případů také materiální.

Dobrovolníci u Franca.

Na druhé straně vypadají věci podstatně jinak. Ne že by ve Francově armádě nebylo také opravdových dobrovolníků. Je jich jisté množství. Snad nejsilnější kontingent těchto dobrovolníků bez uvozovek dodali Francovi Irčané. Pro ty není obtíž — ti budou přijati

v Dublině s velikou slávou. Neveliký počet dodala také bílá emigrace ruská — kdyby se Francie zdráhala přijmout je zpět, což však není příliš pravděpodobné, najdou útočiště v Německu. A sotva lze pochybovat o tom, že také z Německa a z Italie, a hlavně v prvních nedělích občanské války, dostal Franco volentéry, kteří nebyli do Španěl přímo komandováni vojenskými orgány svých zemí. Ale to vše jsou neveliké drobtý. Z okrouhle sto tisíc cizinců ve Francově vojsku — nepočítáme-li marocké domorodce — je odhadováno na osmdesát až devadesát tisíc množství italských a německých vojáků, kteří přišli do Španělska v kompaktních formacích a služebně, nikoli dobrovolně. Není podrobnějších informací z Německa, ale jsou velmi podrobné informace z Italie, potvrzené výpovědmi zajatců u Guadalajary, a dosvědčující, že většina italských vojáků v povstalecké armádě neměla poněti o skutečném cíli cesty, když nasedala na loď.

Vojenskou jakost dobrovolníků tohoto druhu bylo možno právě na španělských bojištích vyzkoušet nejlépe. Po Francově porážce u Madridu se mluvilo o malé zdatnosti italského vojáka; ta porážka však dokázala jen malou zdatnost vojáka, jenž je poslán proti své vůli na vzdálené bojiště nastavovat kůži za něco, do čeho mu nic není. V těch bojích dokázali naopak členové Garibaldiho brigády, co dokáže italský voják, když bojuje ze své vlastní vůle a pro věc, na níž mu záleží. Morální zřetel je už to nejmenší, nač diktátoři myslí; kdyby v jejich politickém uvažování rozhodoval, nebyly by takové vojenské expedice za moře vůbec myslitelné. Ale právě tento morální zřetel bude velmi těžkou nesnází, až se jednání o návrat dobrovolníků opravdových i těch druhých dostane do rozhodujícího stadia. I kdyby byl Mussolini přesvědčen, že další intervence italských vojáků ve Španělsku může italským zájmům spíše ublížit než prospět, i když spolkně hořkou pilulku pochroumané prestiže — ale to nebude tak snadné, poněvadž porážku může snést bez otřesu demokracie, ne však diktatura — bude se zdráhat povolát italské vojsko ze Španělska domů prostě proto, že se tohoto návratu bojí. Italská armáda, jež šla do Španěl na komando, je rozleptána morálně a politicky tak, že každý její člen se může stát po návratu jádrem protifašistické propagandy ve svém prostředí.

Morálka italského vojska u Guadalajary.

Před bitvou o Madrid, 6. března, posílá divisi generál Mancini, velitel vojenských částí, vyslaných do této bitvy, tento vzkaz Mussoliniho vojákům: „Jeho Excellence pan předseda vlády mi ukládá, abych vyřídil jeho pozdrav legionářům, kteří se účastní nastávajících operací, a vyslovuje svou jistotu, že jejich bojovné nadšení — „il loro mordente“ v originále — sníží na minimum ztráty a dá nám nové vítězství.“ Ještě uprostřed bitvy vidí však generál Mancini, že ten „mordente“ přes Mussoliniho jistotu vojákům schází a vydává tudíž 16. března rozkaz docela jiného tónu:

„I v nejlepších a nejstatečnějších sborech se vyskytují zbabělci. Nedivme se tedy, že existují také mezi námi. Bylo konstatováno několik případů „autolesionismo“ (poranění vlastní rukou). Bylo konstatováno, že některým raněným, obvázaným atd. ve skutečnosti nic nescházelo. Bylo konstatováno, že některý opravdový raněný byl doprovázen lidmi, kteří k tomu nebyli nijak povoláni a kteří používali té příležitosti, aby se uklidili z první linie. Nařizují tedy, aby

každý, kdo se zřejmě proviní způsobem výše uvedeným, byl okamžitě zastřelen. Pět individuí bylo již mezi včerejškem a dneškem postiženo tímto spravedlivým trestem.“

Ale nejsou jen zbabělci, jsou také reptalové a rýpalové. Těm hrmí Mancini do duše obširným cirkulárem, vydaným téhož dne — je to dokument číslo 100, ofotografovaný ve španělské „bílé knize“ — a určeným jen vysokým důstojníkům. Konstatuje nejdříve s bolestí, že „ačkoli jsou vojenské oddíly složeny z mužstva vysokého mravního stavu a nechávajícího se dobře vést, přece jim často schází „mordente“, útočnost a nechávají na sebe poměrně snadno působit průběhem bitvy. To záleží podle jeho mínění z devadesáti procent na velení, hlavně nižším, v němž někteří činitelé „nejsou profesionálně na svém místě“ a jiní jsou apatičtí, pasivní, inspirování „utilitářským a pacifistickým programem, nehodným italského velitele mužů v patnáctém roce režimu“. Kdo by byl řekl, že pacifismus pronikl až do fašistické armády právě ve chvíli ofensivy? Ale generál Mancini ví patrně, co říká. Za tohoto stavu věcí považuje za nebezpečné „přečehovat nepřítele zejména v tom smyslu, že se mu přičítá jako možné a snadné to, co my považujeme za nemožné nařizovat. Takové stanovisko by hned od počátku vnuklo těm, kdož by je přijali, ducha inferiority vůči nepříteli“. Proto ať vyšší důstojníci pracují „urgentemente, energicamente e costantemente“ proti těmto náladám. Ať postupují „per esaltazione“, mluvíce o velikém významu vítězství už dosažených. „Ať říkají, že by bylo nevysvětlitelné bláznovství myslet, že by nepřátelské sbory sebe lépe otužily byly schopny vykonat více než my. Ať vysvětlí, že nepřítel je opuštěn dokonce i Ruskem a škrcen blokadou, že jeho postavení mravní i hmotné je velmi špatné a že jeho odpor je poslední etapou před zhroucením.“ Ale budou patrně vojáci, na které takové argumenty nebudou platit a kteří budou reptat dál. O těch praví pan generál:

„Je třeba vysvětlit jim, že když na nás prší, nepřítel rovněž není ubytován v Grandhotelu, nýbrž je v stejných poměrech jako my. A že když někdy denní potrava dojde pozdě nebo vůbec ne, nepřítel neobdívá v restauraci, ale postí se ještě víc než my.“ Ať komandanti vyloží svým podřízeným — „a někdy sami sobě“, — dodává generál Mancini, jemuž nechybí smysl pro ironii — jak je absurdní přičítat nepříteli fantastické možnosti, na příklad útok ve dne v otevřeném poli bez dělostřelecké přípravy, buňky, jež za noci vnikají do italských posic a postupují po celých kilometrech a obkličují italské pluky atd.“

„V tutéž chvíli,“ pokračuje generál, „kdy se mezi našimi někteří křičují a říkají: „bože můj, co dělají rudi,“ rudi se ptají úzkostlivě mezi sebou: „pro Lenina, co dělají bílí?“ Ale nevěře v sílu přesvědčování, hrozí nakonec generál „tresty bez milosrdenství“ všem, jejichž kuráž nelze pozvednout po dobrém, načež pronáší cenné přiznání: „Jsme zde v cizí zemi jako representanti ozbrojené Italie a fašismu. Podle naší akce se bude soudit o jakosti a úspěšnosti Italie roku XV. a z toho vyplynou neodhadnutelné výsledky pro naši zemi.“

Z první setniny...

Tak vypadala morálka italských „dobrovolníků“ v předvečer porážky. Porážka ji ovšem nepozvedla. Z výpovědí zajatců, otištěných ve španělském a emigrantském italském tisku, je vidět, jak byla většina těchto nedobrovolných obránců Francových ráda, že už má po válce. Vzdávali se prostí vojáci i šarže, ba

i vysocí důstojníci s překvapující ochotou. Vizme na příklad, jak se vzdal podplukovník Antonio Luciano, velitel kulometného oddílu první divise Littorio. Vyšel s několika jinými důstojníky ze zákopů a dostal se — patrně z vlastní vůle — před republikánskou hlídku, jež byla náhodou také italská, složená z vojáků Garibaldiho brigády. Rozpředel se tento rozhovor: „Kdo jste?“ ptá se hlídka. „Jsme Italové.“ „Z které setniny?“ „Z první setniny.“ „To je dobré, my také jsme Italové a také z první setniny, ale garibaldiánské. Ruce vzhůru a pojd'te s námi.“

Fašističtí důstojníci si nedávají tento rozkaz opakovat a jdou do zajetí jako jeden muž... Většina zajatců — a důstojníci mezi nimi — se teprve v zajetí dověděla něco o tom, co vlastně přišli ve Španělsku dělat a jak vypadá evropská situace. A tento výklad působil tak, že několik desítek jich se přihlásilo — tentokrát opravdu dobrovolně — do republikánské armády.

V Itálii vědí o Guadalajare.

Po porážce u Guadalajary byla provedena na Mussoliniho rozkaz velká a ostrá čistka v expediční armádě. Zprávy o tom, že se vrchní velitel tohoto sboru zastřelil a že pět vyšších důstojníků bylo posláno na onen svět náhlým vojenským soudem, nemluvě o hektombě v prostém mužstvu — nebyly ovšem oficiálně potvrzeny z italského pramene, ale nebyly rovněž dementovány, a jisto je, že z italských denních rozkazů, zachycených u zajatců vzatých po bitvě u Guadalajary, zmizelo mnoho jmen, jež se v nich předtím vyskytala. Čerstvé posily, přicházející z Itálie, přicházejí nejen s resignací, nýbrž s přímým odporem, neboť v Itálii se rozšířily zprávy o Guadalajare přes všechno úřední tutláni. Přičinila se o to zejména organizace „Giustizia e Libertà“, jež našla způsob, jak informovat rodiny všech zajatců, co se u Madridu stalo a že jejich synové a manželové jsou nadále mimo nebezpečí. Úkladné zavraždění Carla Rosselliho v nedávných dnech ve Francii zcela jistě bylo inspirováno touto poslední akcí Rosselliho a strachem, aby v informování italské veřejnosti nepokračoval. Jeho smrtí není ovšem ubita organizace, kterou založil, ale i kdyby se podařilo zarazit její další činnost, nepodaří se již zamezit šíření zpráv, které se jejím přičiněním do Itálie dostaly. Ba, jak se stává ve všech podobných případech, ústní podání, unikaající kontrole, zveličuje skutečnost. Podobně jako u nás v posledním roce války rostly činy našich legií do fantastických rozměrů v kavárenských a hospodských rozhovorech, tak — přidáme-li k tomu okolnost jižní obrazotvornosti — ve zprávách, šířících se po Itálii, vyrostlo necelého půl druhého tisíce vojáků z Garibaldiho brigády na celou armádu a její výkony převyšují v těchto pověstech slavné skutky garibaldiánů z osvobozených národních válek. Instinktivní žízeň po spravedlnosti a odplatě dotváří k těmto pověstem zajímavé doplňky a podrobnosti. Tak se po celé Itálii věří, že jedním z důstojníků Garibaldiho brigády je syn zavražděného Matteottiho, jenž takto po hajducku mstí smrt svého otce. Vyrostla z toho hotová legenda, jež se traduje dokonce ve verších, skládaných na nápěvy lidových písní.

Vojáci nesmějí domů

Vládnoucí režim je z toho čím dále tím nervosnější. Není většího města v severní a střední Itálii, odkud by nedocházely bezpečné zprávy o hromadných zatý-

káních. Zatýkají se dělníci, ale snad ještě ve větším počtu intelektuálové, a to nejen bývalí socialisté nebo buržoasní republikáni, ale také liberálové, katolíci a lidé doposud politicky indiferentní. V poslední době dochází často na umělce — v Miláně se na př. zatýkali herci a malíři nedávno po tuctech. Tak se postupuje zejména proti lidem, podezřelým z toho, že poslouchají italský rozhlas, vysílaný z madridské a barcelonské rádiové stanice.

Nyní si představme, že by do těchto nálad vpadl návrat sedmdesáti tisíc vojáků, otrávených a znechucených válkou v cizích službách, zpracovávaných po celé měsíce antifašistickou letákovou agitací, nespokojených se vším, přesvědčivších se, že byli monopolisovaným tiskem své země soustavně klamáni, že poměr sil ve světě je docela jiný, než jak jej tento tisk líčí, ztrativších nadobro důvěru v samospasitelnost hesla, že Mussolini má vždycky pravdu. Otázka návratu cizích vojáků ze Španělska se takto komplikuje pro fašistickou Itálii otázkou bezpečnosti režimu. To je hlavní důvod, proč se nám zdá za dané situace skoro neřešitelná. Sedmdesát tisíc italských vojáků ve Španělsku znamená po návratu domů sedmdesát tisíc nepohodlných svědků. Viděli příliš mnoho a slyšeli příliš mnoho. Jistě by také mluvili příliš mnoho; proto domů nesmějí.

Ledaže by dosáhli nějakého rozhodného úspěchu. Mussolini, zapomínaje úplně na to, že podle oficiální italské these jsou italští vojáci ve Španělsku dobrovolně, prohlašuje: „Kde, kdy a jak, to se nemůže říci dnes, ale jedno je jisto jako dogma naší víry: mrtví u Guadalajary budou pomstěni.“ Tedy: italští vojáci se smějí vrátit jen jako vítězové. Jenže to se snáze v Římě nařizuje, než ve Španělsku plní. Generál Mancini o tom něco ví.

Gustav Winter (Paříž).

poznámky

Klíčové postavení Malé dohody

Jak vypadá Malá dohoda a její evropská funkce ve světle posledních styků? Po všech těch návštěvách a jejich oplátkách, ujištěních a demonstracích, poradách a usneseních? Blomberg, Neurath, Mościcki, Hodža. Další příjdou. Snad konečně také ze západu. Diplomatický cestovní ruch ve střední Evropě neochabuje, roste. Je vidět, že tady se dnes hledá klíč k míru. A řekneme přímo, že je v rukou Malé dohody. V tom není nic hrdopyšného. Prostý výraz té skutečnosti, že západní pakt se může státí celoevropskou dohodou jen přes naše končiny. Čili jinými slovy, že my „malí“ zde se musíme nějak vyrovnat mezi sebou a s oběma velmocemi, sem přímo zasahujícími, Německem a Itálií, mají-li Anglie a Francie dospět s nimi k dorozumění. Proč? Můžeme snad spoléhat, že velké západní demokracie budou mít na nás vždy takový zájem, že se nedohodnou o nás bez nás?

Není třeba dělat si po té stránce žádných ilusí, ale také žádných starostí. My jsme přece živým a aktivním partnerem hry. Ta okolnost, zda k někomu připadneme, resp. se přidáme, a zda to učiníme společně a stejně, či každý jinak, má podstatný vliv na rozvržení sil a mocenských posic v Evropě. To se ukazuje názorně právě v tom napětí a rozčilení, kterým je provázena každá návštěva, každý pohyb v Jugoslávii, v Rumunsku — i v Československu. To jest náš (čs.) klid, naše setrvávání.

My, státy Malé dohody, nemusíme trpně vyčkávat, až budeme zařazeni nebo strženi do něčí sféry vlivu, můžeme, kdybychom chtěli, udělat to sami — nebo ještě lépe: vytvořit sféru vlastní. Celý rozdíl spočívá v tom, zůstaneme-li spolu a dovedeme-li paralyzovat proudy, které se zde srážejí a námi zmítají, či rozejdeme-li se, a pak ovšem se musíme nechat unášet různými směry. Velmocí, mají-li opravdu vážný úmysl

se dohodnout a ne pouštět se do sebe, vytvořit stabilní poměry, vylučující převahu nebo útočnou hrozbu jednoho či druhého, musí vítat tuto naši emancipační a vyrovnávací tendenci. My můžeme konstatovat, že co „malí“ ve střední Evropě dnes dělají, není nic jiného, než soustavné pokračování v překonávání balkanizace podle našeho starého programu. Ponenáhlu stává se o tom jasno. Po zájezdu Hodžové zas o něco více. Žádný z estátů Malé dohody nemá nejmenší chuti k počinání tak sebevražednému, jako by bylo opouštění společné základny a zabočování do vod jedné z dynamických mocí, která by tu chtěla vládnout. Právě naopak, jde nám všem stejně o to, odolat každému úsilí o nadvládu, které by mohlo triumfovat právě jen při naší nesvornosti a rozvratu Evropy.

Leč čirá negace není právě neúspěšnějším způsobem obrany. Zvláště když dnes mezi evropskými velmocemi samotnými je náklonnost k pozitivní spolupráci. My jsme v minulých málem už dvaceti letech pracovali věrně s Francií, poněvadž byla jedinou velmocí, která neměla plánů nadvlády ve střední Evropě a při tom přece dosti zájmu na ní, aby žádná jiná velmoc se zde jako pán neuplatnila a mladou svobodu národních států nezardousila. To však nikdy neznamenal výlučnost. My jsme se vlastně ještě dříve než s Francií pokusili o podobný poměr k Itálii a zanechali jsme toho teprve tehdy, když Mussolini ukázal, že on pomýšlí na vyloučení, čili když chtěl spolupráci proměnit v protektorát. My jsme se nikdy netajili tím, že usilujeme o konsolidaci celé střední Evropy, že chceme ke své malodohodové jednotě připojiti na podkladě úplné rovnoprávnosti také Rakousko a Maďarsko a že tu jde celkem o to, dát střední Evropu Středoevropanům. O vytváření nějakého francouzského panství ve střední Evropě nemohlo nikdy býti řeči. To byly jen příznaky špatného svědomí německého a italského. My jsme chtěli vždy vycházet dobře se všemi interesovanými velmocemi, nepopírali jsme nikdy veliký hospodářský i politický zájem Němců a Italů a chtěli jsme působit vyrovnáním středoevropským k vyrovnání celoevropskému. Naše politika dnešní neliší se tedy v podstatě nikterak od původních intencí Malé dohody. Dnes jako dříve a dříve jako dnes — je to totéž.

Poměry však nejsou docela tytéž. Dějiny nestojí. V dobách poválečných Německo nepřicházelo — prozatím — prakticky v úvahu, a Itálie byla ještě zřejmě mocností druhého řádu. Francouzská převaha na pevnině byla nesporná. Naše starost vztahovala se tenkrát jen na dvě věci: zachování hranic proti maďarským revizním nárokům a vyloučení návratu Habsburků. Není pochyby, že to byla v prvé řadě právě zásluha přátelské podpory Francie, jestli jsme až dosud v obojím směru své zájmy úspěšně uhájili. Již proto bylo by nejen neslušné, nýbrž i nerozumné spolupráce s Francií se vzdávat.

Ale na druhé straně je jasno, že otázkami restaurace Habsburků nebo revise míru se dnes problematičnost střední Evropy nevyčerpává. Mnohem vážnější je nebezpečí Anschlusu, chceme-li užít ještě starého termínu, nebo prostě německé expanse, třeba ve formě mírného pronikání. Také italská expanse má dnes jinou průbojnost než před deseti až patnácti lety. Naproti tomu nedávno sám Pertinax v „Echo de Paris“ upozornil, že po opevnění Porýnska a dokončení německého vyzbrojení Francie sama nestojí na účinnou pomoc střední Evropě. K jejímu zajištění je nutně zapotřebí ještě účasti Anglie.

To znamená:

1. že není žádnou nevěrou vůči Francii, jestli státy Malé dohody hledají vedle spojení s ní ještě jiné cesty a kontakty, po případě rozdělují-li si v tomto směru úlohy: Československo drží pevně svou spojeneckou smlouvu s Francií z roku 1924, Rumunsko opět svou s Polskem z roku 1921 a Jugoslavie obnovuje akta přátelského poměru k Itálii z let 1920/25. Tím si pomáháme navzájem každý svým způsobem, dokumentující při tom zároveň nepřetržitým společným stykem trvalou spolupráci. To jest, co Francie sama potřebuje.

2. Trvalý, společný, konstruktivní postup Malé dohody je zaměřen k tomu cíli, aby umožnil účast Anglie ve středoevropské politice, tedy opět dosáhl právě toho, v čem Francie vidí neúčinnější posilu svého starého úsilí, shodného s našimi zájmy (t. j. vyloučení nadvlády jiné velmoci, konkrétně Německa). Anglie nemůže totiž zásadně přijmouti žádných přímých závazků za bezpečnost ve střední Evropě a zejména nechce se stavět přímo proti Německu

v tom, co považuje za jeho legitimní zájem (t. j. uplatnit určitý hospodářský i politický vliv ve střední Evropě, k níž zeměpisně náleží). Pro naši politiku z toho plyne, že nesmí se omezovat na strohou obranu v nepřátelském postoji vůči Německu, nýbrž musí osvědčovat dobrou vůli ke spolupráci i s ním a vyzdvihovat přitom jen svůj legitimní zájem na zachování nedotčené samostatnosti a suverenity. Jestli Jugoslavie dovede obojí spojit, dává tím dobrý příklad toho, co si přejeme. Takový poměr, jaký má k Německu, můžeme přijmout také.

Ale kdo nám zaručí, že vzhledem k jiné zeměpisné i politické situaci Německo nepřekročí tu meze? To není jen otázka naší bezpečnosti, to je otázka evropské rovnováhy, pro níž musí a může i Anglie míti porozumění a účinný zásah radou i pomocí — a to je také otázka bezpečnosti všech států středoevropských, v níž můžeme, a máme už, všichni, především my partneři v Malé dohodě, společnou frontu. Neboť tady by se na každého dostalo.

Rudolf Procházka.

Poučení z jedné resoluce

Procesy proti bývalým špičkám Kominterny, odpovědným činitelům hospodářským a průmyslovým, bývalým národním komisařům a aktivním generálům v Rusku, zaměstnávají pozornost celého světa. Je všude slyšeti otázku: Co se děje ve SSSR? Kam spěje Stalin?

Odpověď, byť i nikoliv absolutně uspokojivou, nacházíme v resoluci XIII. sjezdu Komunistické strany Ukrajiny, který byl v prvních dnech červnových v Kijevě. Resoluce je známého stíhu komunistických resolucí: Hodně dlouhá — třičtvrtě strany moskevské „Pravdy“ — místy zbytečně rozplizlá. V celku však velmi poučná.

V úvodě resoluce konstatuje, že politická linie Ústředního Výboru (ÚV) byla správná, že však ÚV dopustil se v praxi celé řady omylů. V prvním odstavci jsou vypočítány potěšitelné úspěchy v hospodářském životě Ukrajiny. Růst podniků, zdokonalování výroby, zvýšení výkonnosti atd. Současně se v témže odstavci vytýká, že

„po úspěšném dokončení výrobního plánu na rok 1936 objevily se v ukrajinském průmyslu elementy příliš sebevědomé, demobilisující, které vedly k nedodržení plánů na I. čtvrtletí 1937.“

Sjezd zejména zdůrazňuje opoždění kamenouhelného průmyslu v Donbasu a nesplnění plánů na prvé pololetí v oboru kovoprůmyslu a dobývání rud.“

Sjezd útočí dále proti stranickým organizacím, které si nevěšmají a nevedou práci za zlepšení hospodářské situace, věnujíce se jenom politické práci.

Druhý odstavec resoluce vypočítává reflex výsledků úspěchů, dosažených na hospodářském poli, v oblasti kulturní. Připomíná nedostatky ve výstavbě kulturní Ukrajiny a konstatuje na-prostý nedostatek protináboženského boje. Nejzávažnější významem je odstavec IV. Počíná konstatováním, že

„úspěchy ve všech oblastech hospodářské i kulturní výstavby Ukrajiny byly by daleko větší, kdyby vedoucí stranické instituce KSU, včetně ÚV, včas prohlédly záškodnickou činnost kontra-revolučních, trockistických, pravých a nacionálních rušitelů.“

Nehledě ku několikrát opakovaným výstrahám ÚV Všeruské strany i samého s. Stalina zůstaly v praxi vedoucích orgánů strany sníženy bolševické ostražitosti, nepochopení, že trockisté jsou banda špiónů, vrahů a rozvratitelů.“

Tohoto stavu dovedli využití ve svůj prospěch

„vrahové národa — trockisté, nacionální a praví kontra-revolucionáři — záškodníci, agenti německých, japonských a polských fašistů a v počtu nikoliv malém dostali se na odpovědná místa v sovětském i hospodářském aparátě, do oblastních výborů strany, ba i do ÚV. KSU.“

V odstavci IV. jsou dále vypočítány nedostatky a chyby, kterých se dopouštěly stranické organizace. Řečavě uhlí je sypáno zejména na hlavu oblastního výboru v Kijevě. Tam došly věci tak daleko, že „v praxi stranických organizací se objevilo mnoho případů porušení organizačního řádu strany a principu demokratického centralismu. Volby byly nahrazeny kooptací“.

Sjezd vytyká nedostatečnou prácu pri prehľbovaní znalostí ideológie stalinizmu. Ostre vytyká neschopnosť redakcií časopisů strany. Jsou kritizovány odborové organizace a organizace mládeže. I v těchto se nepracovalo dostatečně. Zejména bylo mnoho opominuto ve výchově nových funkcionářů. V mládeži byli připuštěni na odpovědná místa lidé neschopní a politicky nespolehliví.

Odstavec VI. a VII. jsou věnovány výpočtu úkolů pro budoucnost. Charakteristické jsou zejména věty o praxi v hospodářské výstavbě a životě strany. Právě se tu:

„Centrem působnosti donské oblastní stranické organizace a vedoucích funkcionářů organizací musí být realizování rozhodnutí Sovnarkomu SSSR a ÚVVKS ze dne 28. dubna 1937 o likvidaci opožďování se Donbasu v těžení uhlí a rozhodné zvýšení pracovního výkonu a tím i těžby.“

Zajímavým odstavcem, objasňujícím mnoho, jest příkaz o upevnění pracovní disciplíny a dodržování principu osobní odpovědnosti jedince „jedinonáčalie“;

„Sjezd nařizuje hospodářským a politickým organizacím v podnicích upevnití pracovní disciplínu. Stranické organizace nesmí dopustit porušení zásady „jedinonáčalie.“

Do stranického života nutno vrátit bolševické metody. Nařizuje se proto „vykořenit rozhodně nebolševické metody doplňování kádrů ze známých a příbuzných“.

Co nám říká tato resoluce? Potvrzuje skutečnosti, které dosud nedovedou a nechtějí mnozí pochopit: Stalin, který porozuměl, že udržení SSSR je možno jedině za cenu ústupků od revolučního komunismu, vědomě a rozhodně nastoupil tuto cestu. Současně si uvědomil, že SSSR musí být co nejdříve sprostředkovaně plátni zlatem a surovinami za dovážené stroje. Proto razil heslo: „Za zprůmyslovění!“ A proto také industrialisaci důsledně prováděl. V obou rozhodnutích je mnoho státnické schopnosti a prozíravosti. Jsou v nich současně skryta vážná nebezpečí. Hospodářské osamostatnění SSSR je možno jedině při absolutním vypětí sil dělnictva i úřednictva průmyslových podniků. Lidský materiál, který má ruský průmysl k dispozici, je velmi různorodý, v podstatě pak samozřejmě daleko za materiálem průmyslových států ostatních. Racionelní metody výroby docházejí jenom velmi těžko uplatnění. Je pochopitelné, že za několik málo roků nebylo by možno všechny elementy ve výrobním procesu významně sjednotit a nadsoudit pro jednu ideu, jsou-li zejména vedoucí činitelé nuceni třístiti své schopnosti na různých úsecích činnosti. Překotně u zeleného stolu vypracované plány nemohou být plněny. Dochází ke třenicím. Zasahuje další faktor: pravděpodobně odpůrci Stalinovi a dogmatici bolševici využívají neúspěchů hospodářské výstavby a nedostatečného sociálního zajištění pracujících. Volají: Zpět k válečnému komunismu, do boje za světovou revoluci! Záchvěvy, působené těmito elementy, které spojuje odpor proti dnešnímu režimu, jsou velmi citelné. Tempo výstavby je zmrznuto, plány nejsou prováděny. Zasahují nejvyšší orgány strany: ruší se kolegia a zavádí systém osobní odpovědnosti jedince. K zvýšení výkonnosti a soustavnému popohánění ku vyšroubování pracovního výkonu slouží prémie, rády, vyšší platy za současného odbourání přednostního zásobování dělníků. Dosahuje se tím ovšem často jenom dalšího jitrění, pochopitelného při uvážení faktu, že plat dělníků za jeden měsíc se rovná platu ředitele továrny za jeden a půl dne.

Tu však již zasahuje GPU. Tam, kde nejsou prováděny plány, pronáší se obvinění ze sabotáže. Tam pak, kde jsou slyšeti hlasy odporu proti politice strany, obviňuje se z trockismu a špionáže v zájmu kapitalistického státu. Rozsudky jsou pravidelně tytéž: rána z revolveru. Stalin se nemá času mazlit s nikým a proto musili zemřít nejbližší pracovníci Leninovi, kteří věs nastoupili cestu dnešního generálního sekretáře strany. Zůstává ovšem nezodpovězenou otázka, zda tyto metody povedou a dovedou ku pacifikaci SSSR. Až dosud není v dějinách lidské společnosti a zejména nikoli v dějinách útvarů, vzniklých z revoluční situace, příkladu, který by opravňoval k domněnce, že popravami se dojde ke klidu a míru. Dějiny nás učí opak. Násilím jedné skupiny byl vyvolán odpor u skupiny druhé, který často vyvrcholil v násilném převratu, při čemž se kurs politiky obrátil o stoosmdesát stupňů.

V zájmu SSSR, stejně jako v zájmu demokracie a míru jest, aby třenice mezi Stalinem a jeho odpůrci byly skončovány co nejrychleji.

Walter.

U okresního soudu v Bratislavě pojednával se 12. června tiskový spor, za kterého svědek Jan Jánoška, bývalý předseda Světového svazu slovenské ligy ve Vídni, organizace to Jehlicsky, vypověděl, že Sidor dostával peněžitou podporu od Jehlicsky. Svědek byl vyslán do Bratislavy, aby od Sidora přinesl potvrzení na přijaté peníze, ale dostalo se mu, podle jeho výpovědi, odpovědi, že takové peníze se dávají z ruky do ruky a bez potvrzenek. Soudu byl předložen dopis, ve kterém si Sidor stěžuje, že částka, kterou obdržel, není ta, kterou měl správně obdržeti.

Vždycky, když někdo vznesne výtky, že postup Ľudové strany napomáhá Jehlicskovu štvání, Ľudovci jsou tím nemile dotčeni. A těch výtek musí Ľudová strana vyslechnout hodně, hlavně na Slovensku. Ty výtky nejsou bez podstaty. Proti Ľudové straně zůstává osten nedůvěry i u lidí, kterým nejde o stranické důvody agitační. Ľudová strana při takových výtkách zpravidla volá do řad státní a československy zcela spolehlivých Slováků, kteří ji z různých příčin následují, že, hle, tyto uvědomělé Slováci ti druzí obviňují z jehlickyády a velezrady. Není pochyby, že velká většina, téměř všichni Slováci, i ti, kteří následují Ľudovou stranu, nemají s Jehlicskou nic společného a jeho štvání odmítají. Podobně je tomu zajisté i mezi osobami ve vedení Ľudové strany. Právě tak však zdá se s největší pravděpodobností, že do Ľudové strany se skrylo několik skutečných pomahačů Jehlicskových. Došlo se také k přesvědčení, že někteří z radikálních Ľudovců ponechávají si k Jehlicskovi dobrý poměr i styky, domnívajíce se, že pro všechny případy i tato možnost a cesta musí být zachována. Separatismus a touha po splnění autonomistických cílů žene je až do náruče zrádců a vyslovených nepřátel Slovenska a svobody jeho lidu. Některý z těchto Jehlicskových pomahačů, ať už se jím stal z jakýchkoliv důvodů, bude asi na významném místě Ľudové strany. Pozorujeme-li události a souvislosti, nemůžeme se ubránit dojmu, že po Tukově pádu jiný muž z Ľudové strany navázal styky s Jehlicskou. Je nesporné, že Jehlicska na Slovensku nějaké pomahače má. To dokazuje neustálé rozšiřování jeho štvavých letáků a brožur na Slovensku. Tyto akce nemají ovšem žádného výsledku. Pozorovatelé veřejného života hledají Jehlicskovy skryté pomahače jen v Ľudové straně. Protičeská agitace Ľudové strany a Jehlicskovo protičeské štvání nejsou od sebe příliš vzdáleny. Některé podniky Ľudové strany měly v sobě niť iredenty. Jedním z posledních takových projevů byla příhoda při jakémsi sjezdu v Ružomberku. Pojednou objevily se tu štvavé jehlicskovské letáky, jako často se stalo při různých jiných příležitostech již před tím. Hlinka sám vzpomněl, jak v jednom případě sotva odešel na sto kroků, už bylo na místě plno letáků. Kdo jsou asi ty tajemné ruce, které dovedou v nejbližším Hlinkově okolí rozhazovat Jehlicskův jed? Nemohou to být jiní, než někteří lidé z jeho řad a z jeho blízkého okolí, kteří se dopouštějí této velezrady. Je to tragické, že výchova staříckého kmeta, který zežedivěl v boji za slovenské zájmy, mnohé dovedla tak daleko, že se stali Jehlicskovými pomahači anebo utíkají ke komunistům, jak to udělal Hlinkův miláček Harajevič, Jožo Hájek, Holdoš a jiní.

Ľudová strana je však již tolik prosáknuta pouhou agitací a jí zaslepena, že nedovede ve svých řadách rozeznat, kdo by asi mohli být tajemnými pomahači Jehlicsky. A běda, kdyby někdo jiný chtěl se o to pokusit. Každého svého člověka vezme hned bez kritické pozornosti v ochranu, jen proto, že je jejím straníkem, a bude ho bránit proti všem. Nejde jen o to, aby přímo při činu byli chyceni ti, kdo konají Jehlicskovi služby. Ľudová strana má v denním politickém boji tolik podivných způsobů, kterých by nemělo být. Pozorujeme-li je soustavně a podrobně, docházíme k závěru, že mnohé doplňují a navazují na Jehlicskovu agitaci. Všechny výtky Ľudovci obecně odmítají tím, že ne oni, ale ti druzí z československé strany jsou vinni, když Jehlicska použije něco ze způsobů a útoků Ľudové strany anebo když jiné je podobno jako vejce vejce jehlickyáde. Zdá se, že Hlinka si těchto věcí dostatečně nevšímá. Bude-li tolik souvislosti mezi způsoby Ľudové strany a Jehlicsky, jako jich bylo až dosud, nikdo se nemůže divit, když ostatní v Československu dívají se k Ľudové straně s nedůvěrou. Nemusí jít ani o přímý styk s Jehlicskou, ani o dokázané věci. K nedůvěře proti Ľudové straně v širokých vrstvách stačí třeba i jenom zdání, pravda, podložené důkazy pravděpodobnosti z různých konkrétních případů.

Pro vedení Ľudové strany zůstává stále živou povinností, aby zkoumala své lidi a odstraňovala ze svých řad všechny, kdo si počínají škodlivě. Někteří tak činí jen z nevědomosti a neodpovědnosti. Mezi ně pak vloudí se snadno lidé, kteří

vědomě pracují pro Jehličku. Oba druhy jsou proto nebezpečné a sotva k užítku Pudové straně. Provést v tomto smyslu čistku, příslušelo by především osobnosti Hlinkově, který je celým svým životním bojem zavázán svému národu, aby nedopustil ve svých řadách bujet býti zrádců. Zatím k tomu neměl Hlinka dosti sil.

Také tiskový spor, který se projednával 12. června před okresním soudem v Bratislavě, výpovědi bývalého předsedy Světového svazu slovenské ligy ve Vídni Jana Jánoška proti poslanci Pudové strany Karolu Sidorovi přinesl nové náznaky a záhady kolem Pudové strany, jež nijak nemohou vzbudit k této straně důvěru.

Arnošt Pospíšil.

Dva příklady z Francie

Francouzská poslanecká sněmovna odhlasovala začátkem června dva zákony, jež se snad svým obecným sociálním dosahem nerovnájí některým jiným zákonodárným počínáním Blumovy vlády, jež však jsou ve svém úže vymezeném rámci neméně radikální. Právě pro tuto svou sociální druhořadost — ovšem jen zdánlivou — nedošly v cizině, zejména u nás, náležitého ohlasu, ačkoliv řeší problémy, jež i u nás dlouho a marně čekají na své konečné vyřešení a úzce souvisí s propagací cizineckého ruchu, zejména v poslední době u nás tak zdůrazňovanou.

Prvou z těchto následování hodných norem je nový francouzský zákon o hotelových cenách. Podle tohoto zákona musejí všechny hotely a jiné podobné podniky předložit ceny, stanovené za pokoje, jídla, celodenní penze, k úřednímu přezkoušení a schválení. Takto schválené tarify jsou pak povinny ve svých místnostech veřejně vyhlásit, a to tak, aby byly každému snadno patrné. Nebudou-li předloženy ceny schváleny, bude příslušný podnik dán pod dozor zvláštních národních výborů, jež budou pečovat i o zamezení nedovolené haussy a budou nadány i speciální mocí, nepřiměřené ceny případně i snížit.

Tento nový zákon je dalším hlubokým zásahem do podnikatelské volnosti, vyvýšením zájmu celku nad prospěch jednotlivců a dalším krůčkem ve směru od soustavy liberální k socialistické. Jde tu o normu, vytvářející nad široce rozvětveným oborem živností hostinských jistý druh občansko-veřejné kurately, jež má čelit tomu, aby úzkoprsé prospěchářství jedné kategorie podnikatelů či jedné její části nemánilo oprávněné zájmy ostatních. Jde tu o normu, jejíž provedení a přímé dodržování je základním předpokladem oživení cizineckého ruchu, o které právě my v poslední době tak usilujeme, ovšem s mnohem menší plánovitostí a velkorysostí. Co je u nás rok co rok nářků nad křiklavými neúměrnými cenami v našich výletních místech a známějších letoviscích; co cizinců je od opětné návštěvy našeho státu zrazováno ne snad celkovou drahotou, nýbrž právě nápadnou nerovnoměrností cen v přibližně stejně kvalitních podnicích různých míst (a mnohdy i v místě jediném), nerovnoměrností, jež právě u většiny z nich vzbuzuje pocit využívání!

Druhým takovým iniciativním činem Lidové fronty je zákon o zrušení zpropištění, odhlasovaný poslaneckou sněmovnou jen dvouhlasovou většinou proti silné pravice opozici 265 hlasů. Obsah tohoto zákona je — stručně shrnuto — tento: Zaměstnavatelé je zakázáno požadovat na zaměstnancích platy či „náhrady výdajů“ z jakéhokoliv titulu s výjimkou kaucí (a samozřejmě i náhrad skutečně způsobených škod). Je jim dále zakázáno započítávat do odměn svých zaměstnanců zpropištění nebo jakékoliv odměny skýtané zákazníky, jakož i dovolovat či trpět, aby zaměstnanci požadovali neb i přijímali zpropištění či jiné odměny u příležitosti služby, již zastávají.

I tento zákon přispívá jistě značnou měrou k oživení cizineckého ruchu. Ti, kdo cestovali v cizině, jistě mi všichni dosvědčí, jak nemilou a nepřijemnou záležitostí je dávat zpropištění právě pro cizince, který — neznaje pochopitelně blíže poměry — nikdy dobře neví, v jaké přiměřené výši a komu (zejména při ubytování) má zpropištění vlastně dát. Tato obtíž pak vystupuje tím více tehdy, když cizinec nezná domácí řeč a nemůže se případně v jiné světové řeči dobře dorozumět.

Tuto cizinecko-propagační dobrou stránku nového zákona převyšuje ovšem jeho stránka sociální, sociálně-etická. Netřeba tu přece příliš zdůrazňovat, že není slu-

žitelné s důstojností zaměstnance a nemůže též nijak dobře ovlivňovat jeho charakter, je-li s velkou neb větší částí svého příjmu odkázán jen na dobrou vůli a štědrost zákazníků. Tím méně pak, má-li z těchto almužnických peněz ještě část odvádět šéfovi neb alespoň z nich kupovat noviny a pod. — jak je tomu u řady vrchních číšníků v četných pražských kavárnách.

Aby pak náhlou změnou, jež by v platových poměrech zaměstnanců, odkázaných úplně neb převážně na zpropištění, nastala při jeho zrušení, nebyli tito zaměstnanci poškozeni, stanoví zákon výslovně, že zákaz zpropištění vstoupí v platnost postupně v každém kraji a pro každou kategorii podniků zároveň s vyhlášením výnosů ministerstva práce, jež učiní povinnými kolektivní smlouvy o minimálních platech zaměstnanců, odměňovaných dosud zcela nebo zčásti zpropištěním a odměnami zákazníků. Tímto ustanovením bylo dostatečně postaráno o to, aby nově úpravy nebylo využito v neprospěch zaměstnanců, k čemuž jinak každá nová platová úprava je zaměstnavatelům všech zemí vždy vítanou zámlinkou.

Oba zákony — o hotelových cenách a o zrušení zpropištění — ukazují zřetelně, jak se vláda Lidové fronty dovede zasadit nejen o otázky přímého sociálního dosahu, ale i o plánovitou propagaci cizineckého ruchu. A to jde přece o zemi, jež svými kulturními statky, svými plážemi a památkami láká a svou polohou i dějinným postavením přímo nutí k návštěvě. Oč pozadu je v tomto ohledu Československo, stát nový, o jehož geografické poloze ještě do nedávna byly mezi zahraničními turisty vážné pochybnosti, stát, jehož tradice turistická (po stránce pasivní) se rovná nule a který se teprve musí snažit odlákat část turistického ruchu od zaběhaných již cest jinam.

Nepomohlo by nám trochu, kdybychom to zkusili jako Francie?

Dr. Ed. Tábořský.

1937 — o 1897

Tu a tam dojde k polemice mezi tiskem sociálně-demokratické strany a strany národně-socialistické. To není konec konců nic nového a nic zvláštního. Ale jedno by bylo potřebné a žádala by to zejména mladší politická generace: aby si starší stále neotloukali o hlavu to, co se stalo na sklonku minulého století. Dnešní politiky a novináře bylo by snad však možno poprosit, aby v roce 1937 si nevyčítali to, co se stalo v roce 1897. Věci tím nepomohou. Nejdříve tím ukáží, že povážlivě stárnou, dovedouce pracovat jen argumenty a polemikami, na nichž leží prach čtyřicet let; a ještě smutněji působí, když rok 1897 si polemicky otloukají o hlavu novináři, kteří v tom roce — byli-li vůbec na světě — byli odkázáni hodně ještě na péči mateřskou, a svými polemikami dnes nejdříve vzbudí nepěkný dojem, že k této argumentaci sahají jen proto, aby nepřilíhli dlouhý pobyt ve straně vynahrádili tím, že jsou ochotni hájit stranu i v tom, co dělala před čtyřiceti lety.

Ale jde tu ještě o jinou věc: jak často si tisk jednotlivých politických stran vyčítá, co ten či onen dělal za války. I to už pomalu patří historii; jak přijdou mladší sociální demokraté k tomu, aby o jejich hlavy se tlouklo něčím, co dělalo několik sociálních demokratů za války? Ti mladší mají o tom svůj názor, a svůj vztah k těmto lidem i k těm, kteří při roztržce strany nevěděli kudy kam, si zařídili co nejlépe. Ale do politického života přicházejí stále noví a noví lidé. A ti už mají docela jiné zájmy, než starat se o to, co jeden starý si pamatuje na druhého starého.

V. G.

O přednáškách před představením

Od představení jubilejních, oslavujících namnoze dramatiky mrtvé, po představení lidová, jejichž účelné kulturní organizaci nelze přát dost zdaru, vešly v pražských divadlech ve zvyk úvodní proslovy. O tyto proslovy rozprádá se teď mezi divadelními zájemci zásadní spor. Jsou, kdo je zavrhují s odůvodněním, že obecenstvo, jež přišlo do divadla, je nedočkavě hry a cítí se poučnými výklady jen zdržováno od toho, za čím do divadla přišlo. Jsou jiní, kdo proslovy hájí, poukazující na to, že dnešního času valná část obecenstva vstupuje do hlediště zcela bez vztahu k tomu, co uvidí, bez onoho minima vzdělání, jehož je třeba, aby autora pochopilo, bez porozumění pro dílo, které není běžně současně, a které tudíž u tohoto obecenstva nedojde úspěchu.

politika

Konrad Heiden:

Krátký náraz — a zda by se povedl

Kapitola tato je vybrána z knihy „Ein Mann gegen Europa“, která je jakýmsi pokračováním známé Heidenovy biografie Adolfa Hitlera. Stať obzvláště přehledným způsobem vypisuje nebezpečí, jemuž je vystaveno Československo vedle nacistického Německa, a neobyčejně jasně ukazuje v této souvislosti na cenu přátelských paktů, které Československo dovedlo ujednat. Nesmyslnost počínání těch, kteří v Československu vystupují pro to, aby stát rozvázal tyto spolky a postavil se do izolace, je tu cizím a vzdáleným pozorovatelem mistrně odhalena. Jest skoro hanba, že ještě je třeba potýkati se tu a tam s touto nejspatnější koncepcí, nad níž by Čechoslovákům sám Hitler nemohl vnuknouti sobě prospěšnější.

Podle zkušeností, které světová válka přinesla německému armádnímu velení, pokud se týče významu materiálu, a vzhledem k tomu, že význam toho materiálu stále ještě vzrůstá v budoucí válce, lze o německé válečné schopnosti zcela jistě říci jedno: dnes je vyloučeno opakovat experiment z roku 1914, kdy německý generální štáb pokládal za možné přepadnout a rychle zničit silnou koalici protivníků jenom proto, že byly k tomu přechodně příznivé předpoklady. Rozdělení hospodářských válečných potenciálů na obou stranách znemožňuje krátkou válku, a zkušenosti z let 1914 až 1918 činí také pokus o to svrchovaně nepodobným pravdě. Aby se tedy našla nějaká formule pro německou válečnou schopnost, je třeba — vychází-li se z nemožného předpokladu krátké světové války — hledat válečnou možnost, která by Německu od prvního okamžiku dovolila uplatnit vojenské prostředky s takovou převahou, že by ani činitel času, který pracuje stále proti Německu, ani hospodářské zálohy ostatních, vojensky silnějších mocností, se vůbec nemohly uplatnit. Tuto formuli přepadu protivníka absolutně slabšího lze nazvat: krátký náraz s totálním úspěchem.

Na takový krátký náraz je zjevně vypočítáno dosavadní německé zbrojení. Vyznačuje se silnou frontou a slabou etapou; pancéřové divise a bojová letadla první linie, ale pochybná a teprve pozvolna vznikající obnovovací síla válečná a tím v celku slabý válečný potenciál. Zdatnost menšího jádra armády, kterou je nepochybně třeba předpokládat, by mohla této branné moci přece zajistit převahu nad protivníkem středního formátu. Evropská konstelace by však dopustila útok na takového protivníka jenom tehdy, kdyby rychlý válečný úspěch znamenal také rychlý úspěch politický. Předmět útoku může být skrovný, ale musí se ho dobýt rychle a úplně; vojenská porážka protivníka musí znamenat jeho politické zničení. Totální rozhodnutí musí padnout dříve, než by se vůbec mohl dát v pohyb evropský aparát kolektivní bezpečnosti.

Krátký náraz s totálním úspěchem — kde v Evropě visí takový plod pro německý útok?

Jenom jedna z menších zemí může tu přicházet v úvahu. Švýcarsko je vyloučeno předem jako cíl takového ohraničeného útoku; útok na Švýcarsko by ihned zavolal do pole jednu ze sousedních velmocí, proměnil by tedy krátký náraz ihned v nekonečnou a beznadějnou válku záloh. Totéž platí o Belgii, Holandsku a Dánsku; útok na tyto země by znamenal válku s Anglií. Litva není ani protivník ani cíl, který by stál za riziko války; násilné vtrhnutí do Gdanska by bylo smrtelnou provokací Polska a zničilo by docela dosud nejvýznamnější zahraničně politický úspěch německé diktatury, dočasné odloučení Polska od Francie.

Spor ten zaslouhuje, aby si ho všimli divadelníci a rozlišili v něm hlavní od vedlejšího. Bývají nakloněni, nazírat na věci se svého odborně poučeného stanoviska a oddávají se klamu, že toto stanovisko bude obecnstvu po přečtení programového článku nebo po úvodní přednášce přístupné. Stojí za to, podívat se skutečnosti na kloub. Vyjde najevo, že takový článek většina diváků nečte, přednášku nejednou prozívá a prokašle. Ona i článek občas hodí se jen k tomu, aby si jich všimla kritika, a to někdy polemicky. Jisto je, že účín je tím omezenější, čím onen projev je odborněji zabarven.

Dlužno však tu rozeznávat. Především proslovy k představením jubilejním od proslovů k představením lidovým. Proslovy jubilejní s malými výjimkami podléhají dvěma vadám: s jedné strany podle rčení „de mortuis nil nisi bene“, o mrtvých nic než dobré, upadají v dutý zvuk chvalo zpěvu, jakým hrůzně trpívají naše slavné pohřby. S druhé vážnou o bezednou nudu poučováním, podobného výtahu z příručky. Někdy, bohužel, se zdarem spojují toto dvojí zlo, z něhož nesnadno si vybrat menší. Stalo se ovšem také již nedopatření, jež ve snaze o kritičnost nudu přednášky zpestřilo takovým nedostatkem taktu, že bylo trapno za přítomné pozůstaté či potomky oslavencovy. Je zřejmo, že proslovy jubilejní v divadle ještě méně než jinde se smějí podobat naší národní neřesti „řečňování“, ale že je jim nezbytna jakási řečnická jiskra, aby zahořely jako světlo ve víně, pozdvíženém k přípitku (třebas to byla i smuteční úlitba). Že jest jim vůbec nutný ráz přípitku: totiž nápad a stručnost. Namátkou se vnučuje vzpomínka na dva dobré příklady správného proslovu jubilejního: jeden pronesl svého času Miroslav Rutte před představením „Oidipa“, hraného na paměť Hilárove, druhý pak nedávno ministr Emil Franke na paměť Šubertovu před „Janem Vyravou“.

Poměrně jinak tomu bude před představením lidovým, kde vsutku bude vhodno, zvláště ve tvář obecnstvu dělnickému, poučení dychtivému, vyložit, co nejnnutnějšího z předpokladů hry. Ale ani v tom případě, prosím vás, nepřednášejte, a hlavně: nepřednášejte dlouho. Stačí-li k proslovu jubilejnímu, buď to zdravice či tryzna, dokonale šest až osm minut, úvod poučný bylo by lépe rozšířit v obecnstvu, předem, ať už tiskem v jeho kulturních organizacích, ať přednáškami vzdělavatelů. Když však se to má stát s jeviště, tedy co nejkratěji — do dvanácti až patnácti minut, ani o vteřinu víc. A co nejprostěji, co nejsrozumitelněji. Každé odborné slovo, každá složitě kulturní narážka padne pod stůl. Političti řečníci ku podivu dobře znají, co překvapivě často chybí našim vědcům: umění kontaktu s obecnstvem. Zajisté se nedoporučuje levná demagogie. Frázemi je naše širší veřejnost krmena ažaž. Ale mezi kontaktem kortošovým a kontaktem vzdělavcovým je přece řada odstínů i přechodů. A lze zase namátkou uvést příklad vědce, okouzlujícího vystoupením, jenž ryzost poznání vzorně umí slučovat s poutavým přednesem: profesor Jiří Horák. I kromě něho naše divadla mají dosti lidí a možností pro dokonalý výběr. Ale ať připomenou řečníku, jenž diváka má poučit: pověz, co nutno, aby pochopil. Jenom jedno nečín: nevykládej mu předem děj, který uvidí, nepřipravuj ho o jeho napětí, neboť mu příběh jeho slavného večera. Neboť pro chudého je divadlo stále ještě slavnost. A tak má vlastně být, vštíp si to, řečníku, a nezdržuj ani nenuď. Vštíp si to pak i ty, herče s režisérem, a hraj svátečně těm, jimž jsi svátkem.

Edmond Konrád.

Čemu se smějeme?

Náš pravicový tisk dělá si žerty z toho, že pařížská světová výstava nebyla včas otevřena. Ve Francii vládl Blum a proto i nehotová pařížská výstava musí mu býti připsána k tíži. Ale upřímně: proč se smějeme, že pařížská výstava není hotová, když československý pavilon na této výstavě není rovněž hotov? Píše se u nás často o nutnosti propagandy: československý pavilon v Paříži má být kouskem této naší propagandy. A už na počátku to neklape: nejsme s pavilonem včas hotovi. Bylo by dobře hledat, kde to neklapalo, ale bylo by také dobře nevysmívat se, že pařížská výstava jest nehotová a neúplná, když na této výstavě jest nehotový a neúplný také československý pavilon.

V. G.

Jediným předmětem krátkého a totálního nárazu by podle vojenských pojmů bylo Československo. Jediná operace útočné armády německé, kdyby měla strategický úspěch, by přinesla zároveň totální úspěch politický; srovnala by se země celé státní bytí odpůrcovo. Myšlenka ta nepochází ani z dneška ani ze včerejška; je to staré téma říšské obrany. Spisovatel Max René Hesse názorně popsal její provedení na mapě generálního štábu v románu říšské obrany „Partenau“.

Československo je takřka přírodou stvořený objekt pro válku německé diktatury. Ze situace Německa v Evropě vyplývá požadavek, že tato válka nesmí být válka opotřebovací, nýbrž válka krátkého nárazu; z povahy krátkého nárazu vyplývá požadavek, že vojenského a politického konečného cíle musí být dosaženo zároveň. Obě podmínky, možnost i cíl krátkého nárazu, vidí německá branná moc sloučený v československém protivníku.

Dělitelná válka.

Československo může tomuto nebezpečí ujit jenom automaticky působící soustavou spolků, jejíž ideální formou je kolektivní bezpečnost, o které se mnoho mluví. Německá diktatura si může zachovat své chance jenom tím, že zabrání takovým spolkům nebo je zmaří a zejména že vystrnadí z Evropy pojem kolektivní bezpečnosti.

Proto má Československo dvojité vojenský spolek s Francií a sovětským Svazem, tedy s dvěma nejsilnějšími vojenskými velmocemi evropskými, které jsou pravděpodobně už každá zvláště silnější než Německo, ale dohromady jsou silnější jistě.

Proto se německá diktatura namáhá ochromit tento spolek prostředky vojenskými, zpola vojenskými i diplomatickými. Prostředkem k tomu bylo a jest: obsazení a opevnění Porýní, které má francouzskou armádu odříznout od československého spojení; potom smlouva s Polskem, která především — opírajíc se o starý spor této země s Československem — zajišťuje německou armádu, postupující proti Československu na východě s boku a pak, využívajíc polsko-ruského rozporu, uzavírá rudé armádě polskou hrází nejkratší možnou cestu k československému spojení; konečně úsilí získat Rumunsko.

Celá tato soustava izolovaných spojenců a izolovaných odpůrců se označuje výrazem „dvoustranné pakty“, které německá diktatura staví proti kolektivní bezpečnosti. Poměrně nejsilnější moc střední Evropy se staví na odpor proti semknutí celé Evropy, které by jí přivedlo v případě konfliktu do situace slabšího proti většině odpůrců; tato moc podporuje diplomatický rozklad Evropy, který by jí musil dát samo sebou silnější postavení téměř proti každému jednotlivému evropskému státu. Jasně formulace, která nenechává žádných pochyb o německých úmyslech, došla soustava v tak zvaném rozvrhu třinácti požadavků, který přednesl Hitler dne 2. května 1935 v německém říšském sněmu; tam řekl při odstavci šestém:

„Německá říšská vláda je zásadně ochotna ujednat s jednotlivými svými sousedy pakty o neútočení a doplnit je všemi ustanoveními, jejichž cílem je izolovat válčící státy a lokalizovat ohniště války.“

Na volání po míru nedělitelném odpovídá Hitler tedy voláním po dělitelné válce. Dělitelná válka, to je válka poměrně silnějšího proti osamocенému slabšímu, a žádat izolaci takové války je jenom žádat, aby slabší byl vydán všem na pospas.

Vítězství bez války.

Taková situace ovšem nemusí vést k válce. Je-li slabý vydán silnějšímu docela jasně na pospas a je-li předem jisté, jak válka dopadne, dosáhne se dohody; dohoda ta ovšem zname-

ná podrobení slabšího. To právě je cíl, o který se německá diktatura snaží myšlenkou izolované války. Chce mít volné ruce a to nejraději nikoli proto, aby mohla vést ránu, nýbrž jenom aby mohla hrozit; protože hrozba této obrněné pěsti většinou postačí, aby zastrašila izolované menší státy a krok za krokem, jedním částečným úspěchem za druhým, je přivedla pod nadvládu diktatury. Takové diplomatické podrobení může mít nejzdvořilejší formy, na příklad záruku nezávislosti a neporušitelnosti malé země. Takovou zárukou se diktatura stane ochránkyní té země, získá právo, aby se starala o nezávislost svého chráněnce také proti třetímu státu a tím konec konců bude kontrolovat zahraniční politiku státu malého. Ochranný poměr se časem přenesl na vnitřní politiku, určité proudy veřejného mínění malé země se prohlásí za neslučitelné s neutralitou, a stále víc se bude ukazovat, že tak zvaná nezávislost, která se zakládá na dobrovolném uznání silnějšího, je ve skutečnosti závislost na přáních a podmínkách tohoto silnějšího. Tak zvaný mír, o který se tato politika snaží, je ve skutečnosti vítězství bez války a skrývá v sobě nevýhody každého vítězství: nestálost a nebezpečí nových válek.

Tak by vypadal v ideálním případě úspěch isolační politiky dvoustranných paktů. Pro takový ideální úspěch pracuje diplomacie německé diktatury plánovitě už léta, snažíc se vyloupnout československé jádro z pletiva jeho spolků, až by je dostala bez ochrany pod nůž. Československo má být postaveno před rozhodnutí: buď se dát rozřezat nebo se podrobit.

K tomuto podrobení není v prvním stadiu potřeba ničeho než vzdát se vojenského spolku se sověty; to samo by už oslabilo vojenský spolek s Francií tak, že by byl téměř neúčinný, neboť by celé břímě ochrany Československa učinilo se Francií svrchovaně nepopulární. Vzdát se spolku s Francií nebo jej aspoň vykotlat, by bylo nezbytným krokem dalším; třetí krok by byl uznání německé diktatury za ochrannou moc nad německými menšinami v Československu; postup, který by se mohl kulturně politicky přikrýt pláštěm, jenž by na všechny strany uspokojil, ve skutečnosti by však byl základem nadvlády nacionálního socialismu nad jihovýchodní Evropou. Vznikl by ohromný mocenský blok, který by tlačil na Evropu ve všech jejích spárech. Osa Berlín—Víděň by rozřízla evropskou pevninu ve dvě půlky, v nichž by každá národní a politická samostatnost zanikla sama sebou. Přemocným tlakem by doléhal tento blok na Švýcarsko, přemocně na Rumunsko a balkánské země, přemocně dokonce na Polsko. Francie by na pevnině byla izolována a stala by se automaticky velmocí druhého řádu; Itálie by si mohla předem vypočítat den, kdy by musila buď zápasit se zbraní o prostor dunajský nebo jej opustit, jsouc politicky nejenom poražena, ale také pokořena.

Chybný výpočet.

Může tedy vážně počítat německá diktatura na ideální svůj případ, totiž na izolaci a dobrovolné podrobení Československa?

Nemůže na to počítat, jestliže se chápou správně vojenská naučení roku 1936, která byla částečně překvapující.

Rok 1936 přinesl dvě důležité vojenské události: konec války mezi Itálií a Habeši a obléhání Madridu armádou generála Franca. V Habeši se ukázalo, že ani armáda, mající v každém směru převahu a vybavená pohádkovým množstvím zbraní, jako byla armáda italská, nedovede ani tak drobného protivníka jako Habešany zničit jedním náběhem, nýbrž dovede jej porazit teprve po sedmiměsíčním bojování, zčásti nerozhodným a dokonce nebezpečným; a i to dokázala ta armáda jenom proto, že se tento slabší protivník dal strhnout k nerozvázné ofenzivě, místo aby setrval na defenzivě, jak kázala jeho situace. Boje o Madrid, trvajících měsíce, dokázaly v moderní

válce zase proti silnější, vyzbrojené pravidelné armádě sílu obrany úspěšně odporující lidové armády, vojensky téměř neškolené, ale rázně a dovedně vedené. Oba příklady ukazují, jak silný je v moderní válce v obraně daleko slabší protivník. Tato zkušenost je silnou námitkou proti myšlence krátké nárazové války, na které se zakládá německá branná politika.

Právě boje o Madrid přinesly ještě jednu zkušenost, zrovna tak důležitou: ukázaly nedostatky německé výzbroje. Těchto bojů se zúčastnila velmi četná německá letadla a tanky. Zatím co se učinily dobré zkušenosti se stíhacími letadly, ukázalo se, že bombardovací letadla a tanky ruské mají převahu nad německými. Tento výsledek, pro německé armádní vedení ohromující, vzbudil v celém světě vzrušení. Francouzský ministr války Daladier jej oznámil s řečnické tribuny ve sněmovně. Výsledek ten hrál úlohu trapnou pro Německo při německo-rakouském vyjednávání o obchodní smlouvu v lednu 1937, když němečtí vyjednavací žádali od Rakouska ústupek, aby Rakousko odebíralo německý válečný materiál. Rakušané ukázali na špatné výkony tohoto německého materiálu u Madridu a odmítli.

Válka krátkého nárazu je tedy vadná ve svém základu. Vojenské pomůcky na ni nestačí. Myšlenka, izolovaného slabšího protivníka rychle a úplně zničit prvním náběhem, je vyvrácena zkušenostmi z roku 1936 tak, jak jenom je možno něco vyvrátit. Tím také politický tlak německého zbrojení pozbyl značně na své váze; ba byl mu tím odňat jeho vlastní politický smysl. Německé vyzbrojení není s to útokem na slabšího, ale přece vyzbrojeného protivníka, vytvořit rychle nějakou hotovou skutečnost; musí v každém případě počítat na těžký a dlouhý boj, který ponechá zbraním polovice Evropy dosti času, aby se uvedly v pohyb a sesypaly se na útočníka. Postačujících a především spolehlivých spojenců Německa nelze zatím spatřit; neboť ani Itálie ani Japonsko nejsou jako spojenci tak spolehliví, aby se německá diktatura mohla odvážit zkoušky sil, která by byla nad její vlastní síly.

filosofie a psychologie

Jar. Werstadt:

O filosofii českých dějin

II.

Čím byl probuzen český národ?

Jaké jsou ty společné a totožné osnovní ideje naší reformace i našeho obrození? Masaryk odpovídá: „Ideál humanitní, základní a stěžejná idea, vedoucí všechno úsilí buditelské a obrodné, je idea naší reformace: humanita je jen jiné slovo pro Bratrství a na této myšlence zejména Palacký budoval náš národní program“. Tedy humanita, ale — pozor! — humanita nikoli moderní, světská, racionalistická, osvícenská, revoluční, liberální, nýbrž náboženská humanita reformační, českobratrská! Podle názoru Masarykova „naš národní program zeslabuje liberalism“; liberalism, který „je podstatou filosofického racionalism, popírající velmi často a jednostranně náboženský a ethický smysl životní a kulturní...“ Tento liberalism — prohlašuje Masaryk — „je svým původem v nesouhlase se základní ideou našeho obrození,“ pokud tato u nás se prýštila z našeho Bratrství. Naše Bratrství bylo právě jiné, než „bratrství francouzské revoluce“, ono bylo založeno na citu a idej náboženské, bratrství revoluční bylo negací náboženského citu, mělo zřídlo v úsilí politickém... Humanitní ideál český má svůj

historický i věcný základ v naší reformaci, nikoli ve francouzské revoluci...“ Cizí liberalism „vnikl do našeho národního programu obrodného a porušoval ideje obrodné...“

Tato obrozená teorie Masarykova potkala se s kritickým nesouhlasem hned v zápětí u spoluvůdce prvotního realismu Josefa Kaizla a později u všech vůdčích představitelů českého dějepisu, obecného i literárního, u Jar. Golla, Arn. Denise a Josefa Pekaře stejně jako u Jar. Vlčka a jiných. Kaizl ve svých „Českých myšlenkách“ zastával a dokazoval proti Masarykovi, že „humanitní idea, která měla platné účastenství v našem probuzení, nebyla ta, kterou p. Masaryk vykládá, nýbrž ta, kterou on vši mocí odděluje,“ to jest, že „buditelé nekřísili — pokud jde o humanitu — ideami reformačními, nýbrž ideami liberalistickými, jejichž zdroj byl v osvícenské filosofii XVIII. věku.“ Kaizl se při tom rozhodně ujímá proti Masarykovi na jedné straně liberalismu a liberálního hnutí, tohoto — jak praví — „velikolepého a nepominutelného vývoje myšlení lidského“, a na druhé straně nacionalismu — u nás vlivem Herderovým a j. nacionalismu humanitního — který se, jak praví Kaizl, „stává na dlouhé doby předním ideálním hýbadlem sociálním“. Bratrská, nábožensky založená humanita, která by opečovala všecnu plnost života, je podle Kaizla sice chvalitebným požadavkem filosofa „České otázky“, který tak našemu obrození ukazuje další dráhy, avšak nikoli faktem naší skutečné historie probuzenské. „Pan Masaryk — uzavírá Kaizl — vývojové dráhy, jež našemu probuzení pro futuro otevírá, už předpokládá pro praeterito.“

Tento základní postoj Kaizlův k Masarykově koncepci reformačně-obrozené z r. 1896 je v podstatě také postojem Pekařovým v jeho kritice Masarykovy české filosofie z r. 1912, až na to, že Pekař na rozdíl od Kaizla byl k Masarykově obrodné ideji stejně odmítavý pro přítomnost a budoucnost jako pro minulost. V zásadě stejně, ale nikoli polemicky vyjádřil svůj názor Goll (v jubilejní studii o Palackém z r. 1898). Po zásadní výhradě proti jednoduchým formulám shrnuje svůj názor, že

„národ český byl probuzen duchem času, duchem dějin v posledních desetiletích tohoto století; tedy osvětou předšlého století, která také do našeho ještě přechází, a ideou národnosti, jež vládne století našemu. Tak bylo jinde, tak u nás. U nás k tomu přistoupily tradice z minulosti pocházející a ... snaha sebezachování...“

Autor „Čech po Bílé hoře“ vytýká Masarykovi přímo, že „upřilíhuje vliv směrů romantických a náboženských“ a připouští, že tradice Jednoty česko-bratrské a Komenského „působily jen nepřímou a v podobě, jakou jim dali spisovatelé XVIII. století.“ V celku pak uzavírá, že obrození je „v trvalé a skutečné podstatě především jednou z epizod v demokratickém vývoji století, který má svůj původ ve filosofickém racionalismu“.

Masaryk se mění.

Masaryk neodolal váze námitek, které vzbudil, a časem silně přizpůsobil svůj výklad obrození názoru svých oponentů, vraceje se tak do jisté míry i k méně výlučnému stanovisku České otázky. Tak ve své husovské přednášce na Kozím hrádku z r. 1910, kterou Masaryk sám pokládal za nejpřesnější — na tu dobu — svou formulaci otázek, o něž jde, mluvil již značně jinak. Tvrdil jen, že naše obrození „má některé reformační prvky“, spatřoval pokračování reformace v „osvícenském úsilí našich obroděčů,“ dále ve francouzské revoluci, „kterou

— jak přiznává — jsme tolik získali“ i v „našem politickém úsilí“, neboť „americká ústava, přejatá Evropou, přímo vyrostla z reformace a úsilí o svobodu náboženskou“.

Za války a po válce šel Masaryk v tom směru ještě dále. Tak ve shodě s plným oceněním národnostního principu, jako jedné z nejhlavnějších ideových sil ve válce světové, kladl nyní váhu i na národně politický význam husitství a zdůrazňoval (v řeči při oslavě Husově v Curychu 4. července 1915), že „za české reformace i český stát se osamostatnil“ a že pokračovat v odkazu reformačním znamená též zápas za obnovu této státní samostatnosti proti Rakousku, které bylo a je „orgánem evropské protireformace a reakce“. Pro naše obrození pak našel v knize „Nová Evropa“, která shrnuje jeho válečnou politickou filosofii a jeho program evropské rekonstrukce, formuli, proti níž historik sotva může mít podstatnou námitku. Zde Masaryk říká:

„... tradice dřívější moci a samostatnosti a pokrokové ideje XVIII. stol. a zejména francouzské revoluce podnítily národ český k novému duchovnímu a národnímu životu; od konce XVIII. stol. počíná se renaissance Čechů a Slováků jako organická část renaissance všech národů v Evropě.“

A konečně v „Světové revoluci“, své — lze říci — myšlenkové závěti, Masaryk se k celému komplexu těch velkých a sporných otázek vrací znovu, aby vyslovil svůj názor konečný. Uveďme odtud pasus nejpodstatnější:

„V opozici proti absolutismu protireformačního Rakouska — čteme zde — jsme se přiklonili v XVIII. století k ideálům osvícenství a francouzské revoluce; pokrokové ideje Západu se staly vůdčími myšlenkami našeho národního obrození. To tím snáze, že duchovní vůdce revoluce, Rousseau, vyrostl ve švýcarském republikanismu a kalvinismu, vychází z ideí reformací; mužové revoluce, jak to správně vytkl Marx, pokračovali na dráze reformátorů. Osvícenství, humanitism a vedoucí ideje XVIII. století vůbec pokračují směrem reformace a tudíž také naší reformace české.“

Vidíme, že jsme si tu hodně vzdáleni původního nazírání autora „Jana Husa“. A všimli jsme si této významné proměny a korektury tak zevrubně zvláště proto, že ušla — ku podivu — nejednomu z poválečných debatérů o celé otázce. Tak se stalo na př., že E. m. Rádl v svém spisku „O smysl českých dějin“ obhajoval a Ferd. Peroutka v svých úvahách o tom „Jaci jsme“ napadal myšlenkové posice Masarykovy, které už byly jaksi vyklizeny.

Ta změna u Masaryka souvisí nepochybně s celým vývojem jeho zájmové sféry a aktivity životní. Vystupoval-li v údobí, kdy napsal Jana Husa, především jako náboženský, mravní reformátor, později — nezapíraje v sobě tohoto reformátora — stával se přece stále více politikem, který vývoji a uplatnění politických a společenských ideálů novodobých věnoval zvýšenou pozornost i jako filosof dějin — dějin evropských i našich. V „Rusku a Evropě“ před válkou, v „Nové Evropě“ za války a v „Světové revoluci“ po válce formuloval Masaryk tuto svou dějinnou filosofii, v níž umístil také své pojetí smyslu a odkazu dějin českých. Neboť — jak praví v svých pamětech — jeho „zásady a program vyrostly organicky z naší historie, do níž se vhroutil a z níž vytěžil svůj politický a kulturní program“.

Vývoj evropského západu, k němuž počítá také nás, vývoj zejména politický, Masaryk charakterisuje na jednom místě Světové revoluce několika slovy souhrnně takto:

„V středověku lidstvo bylo katolickou theokracií organizováno extensivně; reformací a revolucí vzniká demokracie, pokus o organizaci toho lidstva intensivní. Stavím demokracii proti theokracii; nalézáme se v době přechodní, v přechodu od theokracie do demokracie na podkladě humanitním.“

Humanita, kterou Masaryk nyní přijímá, je ta, která byla ideálem Veliké revoluce a která mu znamená mravně: sympatie a respekt každého člověka k člověku druhému, uznání lidské individuality a zásadu, že člověk nesmí člověkem být užíván jako prostředek; politicky a sociálně pak znamená rovnost všech občanů ve státě a sblížení a sjednocení národů a států a tím celého člověčenstva. K nacionalismu u stejné jako k liberalismu — v jejich skutečné a ryzí podstatě je nyní Masaryk uznalejší a spravedlivější. Vždyt uznává, že „demokracie se zrodila a rodí z moderního individualismu“ a že „svoboda je cílem a podstatou demokracie“. Vždyt zdůrazňuje, že jsme „obnovili svůj stát ve jménu demokratické svobody“ a že „udržíme jeho svobodu jen svobodou vždy dokonalejší“. Světová válka je mu dovršením osvobozujícího hnutí XVIII. a XIX. století, které přináší volnost jednotlivcům i národům, je mu světovou revolucí, která dokonává velké i malé revoluce předchozí. Masarykova filosofie národního obrození se tu stává filosofií národního osvobození, které bylo vyvrcholem a korunovací národně politických tužeb obrozeného národa. Avšak tato filosofie není opět jen výkladem minulosti; je také direktivou a programem přítomnosti a budoucnosti. Neboť Masaryk je přesvědčen — a přítomný boj o demokratické ideje a řády ve světě mu v tom dává cele za pravdu — že „demokracie ještě nikde není důsledně uskutečněna“, a že „všecky demokratické státy jsou posud jen pokusem o demokracii“ a že „na svobodě, rovnosti a bratrství, uvnitř a navenek, budou spočívat teprve státy opravdu nové, státy budoucnosti“. Nebudeme se tomuto Masarykovu přesvědčení divit, jestliže si uvědomíme, že demokracie je mu celý nový názor na svět a na život, že podle jeho mínění předpokládá nového člověka, jehož mravní a vnitřní obrození je procesem a postulátem nikoli lehkým.

Masaryk — tvůrce dějin.

Masarykův nový člověk je vlastně člověk staronový, neboť nové jsou jen životní prostředky a formy, kdežto životní ethos a ideál je velmi starý: je to ethos a ideál křesťanský. Masaryk je a zůstává totiž na jedné straně člověkem reformacím v tom, že hlásá návrat k ryzí nauce Ježíšově, a je na druhé straně člověkem moderním, synem svého století v tom, že přijímá sice mravní dědictví křesťanství, avšak odvrhuje jeho teologii a theokracii a spojuje je jak s novodobou vědou a filosofií, spočívající na autonomním rozumu a svědomí individua, tak i s novodobými formami politického a společenského života, s demokracií a jejími plány na reformu sociální. Tak je Masarykovi humanita jen novější slovo pro starou lásku k bližnímu, a náš úkol je uskutečnit Ježíšovo „čisté a neposkvrněné náboženství lidskosti“; tak Masaryk spatřuje závět otce národa Palackého i závět našich dějin v „čistém křesťanství, tedy učení Ježíšově a jeho přikázání lásky“ a prohlašuje demokracii za „politickou formu lidskosti“. Takový smysl má proslulá poslední věta a závěrečná pointa Světové revoluce: „Ježíš, ne Cesar, tot smysl našich dějin a demokracie“.

Není pochyby, že v této etické víře jsou Palacký i Masaryk — přes ne jeden rozdíl jejich osobností a dob — zajedno; avšak jsou v podstatě zajedno také ve své víře politické. Svoboda a demokracie, národnost a humanita byly pro oba vůdčími idejemi a hodnotami, které rozpoznávali a uznávali nejen v národní minulosti, ale i v přítomnosti. Jejich filosofie našich dějin byla v jádře svém — přese vše, co lze namítat v jednotlivých a konkrétních otázkách proti jejich historické představě a argumentaci — správnou orientací a vůdkyní našeho národa v zmatcích a zápasech doby. Oba pochopili vcelku dobře hlavní vývojové síly a tendence nové doby a v souvislosti s tím i vývoj, postavení a úkol českého národa. Po té stránce jejich českou filosofii dějinnou ověřila zkušenost i vývoj věcí, zvláště za veliké války a revoluční krise let 1914-18. Palacký předpověděl ve své politické závěti velikou srážku mezi Německem a protiněmeckou evropskou koalicí i její pro Berlín a Vídeň osudný výsledek. Masaryk se stal — když k veliké srážce po 40 letech skutečně došlo — vůdcem národa, zápasícího na té evropské a světové frontě protiněmecké za obnovu své svobody a svého státu. Tu se Masaryk — dějinný filosof stává dějinným tvůrcem.

On pochopil vývoj a logiku dějin, ale nejenom pochopil: také poháněl tento vývoj, pracoval a bojoval v jeho směru, uskutečňoval a naplňoval jeho logiku. Byl tvůrcem dějin na jejich dráze k pokroku, k vyšším formám života, k ideálům lidským a národním. Masaryk ukázal nyní činem nad jiné významným, že jemu české dějiny nebyly toliko řadou velkých a malých faktů, nýbrž živým odkazem a závazkem pro přítomnost a budoucnost. Tento odkaz vyjádřil krásně při svém prvním veřejném vystoupení za hranicemi v době války, v řeči, kterou na oslavu památky Husovy promluvil v ženevském sálu Reformace, když dozněla skvělá slavnostní přednáška Denisova: „Bylo řečeno — pravil tehdy Masaryk — že dějiny jsou soudcem, že jsou učitelem: dějiny jsou především povinností. Každý Čech, znalý dějin svého národa, musí se rozhodnout buď pro reformaci nebo pro protireformaci, pro ideu českou nebo pro ideu Rakouska, orgánu evropské protireformace a reakce.“ Takto pojav svou povinnost, dějinami svého národa danou, Masaryk stal se skutečným tvůrcem dějin, jehož silné ruce v potomních letech spolu hněly a spolu vytvářely osud našeho národa, osud větší a krásnější než ten, který jim byl údělem po tři století předešlá.

Pekař — čistý historik.

Vedle filosofického či filosofujícího historika Palackého a vedle historisujícího, to jest historii promýšlejícího a hodnotícího filosofa Masaryka hlásí se k slovu v Josefu Pekařovi pouhý historik, čistý historik nebo — jak sám si říká — historik empiricko-positivistický. Dříve než se sám pokusil o vlastní ucelenější a pozitivnější odpověď na otázku po smyslu českých dějin, zabýval se při různých příležitostech kriticky historicko-filosofickými koncepcemi Palackého a Masaryka. Vyhledával a zjišťoval, kde těmto koncepcím odporují historická fakta, lépe a dokonaleji vědecky poznána, pronásledoval omyly, kterých se oba — autor „Dějiny národu českého“ i autor „České otázky“ — dopouštěli tím, že v rozporu se skutečností, nebo aspoň více, než lze připustit — nacházeli některé z moderních tendencí již ve starší a staré minulosti české. To se týkalo zejména demokracie staroslovanské a potom tábořské. Nicméně různé ty hříchy proti vědeckému po-

znání historickému se nedotýkaly podstaty jejich dějinné filosofie, která spínala vývojové dráhy minulosti s cestami a cíli národní a evropské přítomnosti i budoucnosti.

Pekař proti Palackému.

Pekař před válkou obracel své kritické ostří hlavně proti Masarykovi, kdežto po válce se stále zásadněji a rozhodněji stavěl i proti Palackému, jehož byl nejednou dříve výmluvným vykladatelem a obhájcem. Tak se stává středem sporu nejen Masarykova česká filosofie, nýbrž i historicko-filosofický názor a odkaz Palackého, jež soustavně vyložil a kladně zhodnotil Josef Fischer ve svém obsáhlém spise „Myšlenka a dílo F. Palackého“; bohužel se mu nedostalo v našem hlavním historickém orgánu pozornosti a odezvy, ačkoli shrnul neobyčejné množství látky ke kritické diskusi.

To bylo v roce 1926, půl století po smrti Palackého. A tehdy Pekař pronesl po prvé otevřeně své kacírsky skeptické mínění o trvajících životnosti a platnosti myšlenkového odkazu Palackého.

„Není pochybnosti — řekl — že účín vůdčích myšlenek Palackého dějin, jež tak strhovaly pokolení minulá — protože v nich poznávaly své vlastní osvoboditelské a revoluční ideály — pozbuje mnoho ze své podmanivé síly. Nevěříme již — pokračuje dále Pekař — že bychom kdy byli v zřízení demokratickém předstihli jiné národy Evropy a musíme být také připraveni, že druhý titul dějinné slávy, zásluhy doby husitské, bude příštím badáním značně omezen, eventuálně jinak formulován. Ale na ztrátě těch a takových koncepcí... soudím, málo záleží — jsme dnes silní dost, abychom pohlédli skutečnosti v tvář — doba státní samostatnosti ostatek bude si musiti stvořiti jiné pojetí dějin našich, jiný smysl v nich hledati, než doba před stoletím, která toužila vybaviti se z duchovního i hmotného poddanství.“

Nesouhlasil jsem tehdy s předpokladem ani se závěrem úvahy našeho největšího historika současného a námitku, kterou jsem adresoval tehdy živému, budiž mi dovoleno uvést i nyní:

„Pro Josefa Pekaře — napsal jsem v „Naší době“ — nepochybně kulturní zápasy a svobodomyšlné, demokratické ideály minulých pokolení, do jejichž služeb bylo též postaveno dílo Palackého, náleží mnohem více minulosti než pro nás, kdo se domníváme, že stejně jako nestačí toliko dobýt národní samostatnosti, nýbrž i zachovat ji bdělým vlastenectvím, k němuž Pekař právem nabádá — není ani zdaleka dosti učiněno pro věc nové duchovní a mravní kultury, setřásající jen postupně pouta středověku, a pro věc nových demokratických řádů, které — jak nás přítomnost vždy znovu poučuje — jest mnohem snáze dekretovat než vtělovat v praxi životní. Ovšem — a v tom je snad třeba hledat hlavní vysvětlení Pekařova stanoviska — tyto starosti a výboje moderní demokracie nedovedly opanovati mysl ani srdce tohoto jinak veškeré úcty hodného, historika konservativní tradice národní, jemuž také sociální naděje a zápasy dnešní doby, tím spíše pak sociálně-revoluční zjevy její, zůstávají světem příliš vzdáleným.“

Zdá se, že desítiletí, které nás dělí od r. 1926, jen zesílilo vhodnost a oprávněnost takovýchto výhrad a námitek.

Jen v jedné věci Pekař shledává víru Otce národa stále stejně živou a závaznou: myšlenka národní, tato — jak praví — „tvůrčí idea, ze které vytrysklo nejen dějepisné, ale i buditelské dílo Palackého“, ... „může — podle jeho přesvědčení — i v budoucnosti býti tou životadárnou silou, která pokolením minulým dala moc vítěznou“. Podobné vyznání Pekařova nacionalismu ještě uslyšíme. Zatím si hlavně povšimněme, jak v jubilejní úvaze o Palackém z r. 1926 bylo již avisováno „značné omezení druhého titulu dějinné slávy“, to jest

„zásluhy doby husitské“ — omezení, které bylo výsledkem Pekařova velkého díla o „Žižkovi a jeho době“ z let nejbližší následujících. Zde historik, cizí revolučnímu politicko-sociálnímu vření poválečnému, které bylo naplněno myšlenkami demokracie, socialismu i komunismu, staví se odmítavě i k obdobným zjevům v naší nábožensko-sociální revoluci středověké. Stojí začasť vůbec svým hodnocením na opačném pólu proti autoru „Dějin národu českého“. Zdůrazňuje goticky středověkou povahu husitství a zbavuje je onoho universálního historického významu v duchovním vývoji evropském, který mu přikládal evangelík a liberál Palacký. Vyzdvihuje a nadsazuje jeho stinné stránky a dospívá k závěru, že bylo spíše ke škodě než k prospěchu národního a státního vývoje českého. V té věci čelili Pekařovi a obhajovali proti němu v mnohém ideové dědictví Palackého zvláště Jan Slavík a Kamil Krofta, který svůj rozbor Pekařova Žižky dedikoval příznačně Masarykovi.

(Dokonč.)

do ba a lid é

Kingsley Martin:

Intimní krise britské monarchie

(Pohled zpět.)

Za oslavného rozruchu, jemuž se oddala za poslední měsíce Anglie, vynikla knížka „Kouzlo monarchie“, napsaná na okraj korunovace. Jejím autorem je šéfredaktor nejradikálnějšího týdeníku Anglie: „New Statesman and Nation“, Kingsley Martin. Zde přinášíme úryvek z této skeptické knížky.

Přijedu se podívat na korunovaci,“ píše mi přítel Američan, takto bystrý a zkušený pozorovatel britských institucí. „Přeji si vědět, co se stalo s vaší monarchií, jaký účinek měla abdikace krále Eduarda, a co znamená ve skutečnosti korunovace. Ještě před málo lety byl jsem si jist, že britská monarchie je výbornou institucí, zařízením zdravého rozumu, která umožňuje provádět změny polehoučku, v tradičním přestrojení, které nikoho neoklamalo. Byla tu ovšem přímichána spousta snobství a hlouposti, ale nejsem si jist, že by to bylo nějak horší, než při našem republikánském systému. Myslel jsem si vždy, že anglický národ přes všechny tyto blbinky dobře ví, co dělá, že nezapomněl, jak zbavil jednoho krále hlavy a druhého trůnu, aby se docela jasně ukázalo, že je také člověkem, nevybaveným nadobyčejnými právy nebo mocí, a že není ničím více než oficiální hlavou státu, kterou lid strašně rád uctívá, pokud koná svou obřadní funkci pořádně. Považoval bych abdikaci krále Eduarda za důkaz tohoto stanoviska, kdyby tu nebylo jistých věcí, jež jsem četl ve vašich novinách o korunovaci a které jsem slyšel říkat v posledních letech o vašich králich.“ Toto je pokusem odpovědět na otázku mého přítele.

Kouzla.

V polovici minulého století bylo třeba odvahy k zlomení náboženského kouzla, k pochybám o doslovné pravdivosti první kapitoly Stvoření světa, nebo k dovolávání se vědecké základny v otázce víry v neposkrvněné početí. Trůn, naopak, byl otevřeně kritizován v novinách a s řečníště. V dvacátém století je situace právě obrácená. Kdokoliv může pochybovat o božskosti Krista; ale dokud se neobjevila pí Simpsonová, neodvážil se ani jeden novinář přisoudit nějakou chybu králi anglickému, ba dokonce i upozorňovat na povahu jakékoliv královské osoby jinak, než šeptavě přítlumeným hlasem zbožňovatele v posvátném místě. Monarchie se stala posvátnou; její posvátný ráz byl chráněn. Znal jsem dychtivé čtenáře, kteří

se navždy vzdali potěšení čísti „New Statesman and Nation“, protože se nezachoval dosti uctivě ke královně Viktorii, která, konec konců, zemřela před víc než čtvrt stoletím a jež, jak by se dnes už mohlo snad myslet, patří do dějin.

Jen uvědomivše si sílu tohoto kouzla můžeme začít oceňovat otrěs, způsobený odhalením z 2. prosince 1936, že kolem trůnu je skandál a že z toho možná vznikne ústavní krise. Této noci poznamenal jeden novinář k příteli, s nímž vycházel z biografu, že král se snad vzdá trůnu. „Pssst, pane, pssst,“ řekl pohoršený hlas za jeho zády. „Plukovník Blimp“, vtělený konzervatívec, se ještě nesmířil se skutečností, že kouzlo monarchie bylo rozbito. Snažil se ještě stále mužně zjednat ticho.

Kurie Anglie mlčela.

Ovšemže fakta byla už dávno známa „užšímu“ obecenstvu. Vědělo a bavilo se opatrně skrývanými výstřednostmi krále Eduarda VII.; hýřilo nyní již po měsíce klepy, obklopujícími jeho vnuka. V soukromí, v klubu a kolem prostřeného stolu, byla paní Simpsonová již dávno nejoblíbenějším tématem diskusí. Ti, kdo nejhrolivěji zachovávali důstojnou loyaltitu na veřejnosti, dychtili nejvíce po monarchickém skandálu v soukromí. Ale široké vrstvy anglického lidu neslyšely až do 2. prosince nikdy o paní Simpsonové. Americký denní tisk, jehož sloupce byly přeplněny klepy o britském trůnu, nejsou v Anglii obecně rozšířeny a britská velká knihkupectví dala si práci a vyřízla všechny narážky na monarchii (dokonce i když měly být obětovány celé stránky), dříve než dovolila takovým novinám jako „Times“, aby se objevily na anglických pultech. Jen ti Angličané, kteří byli přímo abonováni u amerických novin, nebo kteří dostávali od amerických přátel dopisy, nacpané výstřižky, věděli, jak široce se rozrostl skandál na druhé straně Atlantiku. Dobře informovaní lidé museli asi do sebe potají strkat, když viděli jméno paní Simpsonové v dvorním cirkuláři, nebo všimli si její hezké postavy na fotografii hostí z Fort Belvederu, Balmoralu nebo královské jachty. Ale takové nepřímé narážky byly vše, co si britský tisk dovolil.

Co bylo důvodem mlčení anglického tisku, mlčení, které zachovával „Daily Worker“ zrovna tak jako „Times“? Obyčejně se předpokládá — většina Američanů to předpokládala — že to bylo konečným důkazem neoficiální, ale vysoce kompetentní formy britské censury. Ve skutečnosti tu censury nebylo a oficiální nátlak hrál jen druhořadou úlohu. Musíme především uznati, že to byl zákon proti hanopisům, který zabránil všem anglickým novinám říkat mnohé z toho, co bylo pravdou, a právě tak mnohé z toho, co jí nebylo a co se objevilo v tisku americkém. Bylo vskutku neobyčejně těžké psát o situaci, aniž by se hanělo. Víme, že šéfredaktor jedněch velkých londýnských novin napsal a odložil sedmáct úvodníků na toto téma. Po zprávách o rozvodu paní Simpsonové bylo tu, pravda, „informativní dorozumění“ mezi majiteli novin o tom, že se má věnovat jak jen možno málo publicity tématu, které tak jasně ohrožuje prestiž britské monarchie. Až do rozvodu Simpsonových nebylo zde velkého nebezpečí publicity. Žádné vážené noviny si nemyslely, že by bylo dobrou abonentní politikou tisknouti skandální zprávy o královské rodině. V první chvíli by se bezpochyby hodně prodávaly, ale bylo by to vedlo k bouři protestů se strany čtenářů. A pak, mohu si jen domyslet, že vydavatelé a redaktoré novin byli ovlivněni stejnými důvody, které rozhodly o tom, že jsem neřekl nic v „New Statesman and Nation“. Až do chvíle, kdy jsem uslyšel ze soukromého pramene, že král se rozhodl oženiti se s paní Simpsonovou, necítil jsem se nakloněn říkat cokoliv. V tom byl celý ten rozdí. Mluvíti o králi a paní Simpsonové zdálo se mi být nepřipustným nezákonným šířením skandálu o soukromé věci, ale královo manželství bylo zřejmě otázkou největšího veřejného zájmu, která měla být plně prodiskutována.

Když už je kouzlo jednou zlomeno, stává se možnou poctivá analýza.

Prvním bodem, na kterém se musí trvat je, že pocit úcty, ba opravdové lásky ke králi Jiřímu V., byl silný a rozšířený... Když Jiří V. zemřel, nemohl nikdo z těch, kdo mluvili se svým sousedem v autobusu, s posluhovačkou myjící schody nebo s povaleči, stojícími na rohu ulice, zapochybovat o téměř vše ovládajícím pocitu ztráty. Co víc, žádný bystrý pozorovatel nemohl neopozorovat neobyčejně osobní ráz tohoto citu. Lidé, kteří krále dokonce nikdy neviděli a kteří jen slyšeli jeho hlas z radia, mluvili o něm se slzami v očích, jako by byl býval jejich osobním přítelem nebo blízkým příbuzným, zesnulým v nejlepším věku.

Výhody ústavní monarchie jsou, pravda, zřejmější v době poválečné, než byly v předválečné. Německo nás naučilo poznání, že zahodíme-li monarchistickou parádu do žumpy, jak se vyjádřil jeden radikál, může ji odtud zdvihnout nějaký pobuda. Takové praktické úvahy mohou vysvětlit, proč ti, kdo řídí veřejné mínění, užívají všech propagačních prostředků, aby kultivovali citovou oddanost k trůnu.

Demokratický král?

Abdikace krále Eduarda byla ve skutečnosti způsobena dvěma příčinami. Ti, kdo byli u moci, věřili, že pro Anglii bude lépe, nesnažit se udržet na trůnu krále, který se ukázal být tak ochotným ho opustit a který byl tak nejistý v tom, zda splní úlohu, kterou nyní žádali od krále anglického. Politikové různých směrů, stojící na různých stupních politického vývoje, mohli snad vidět výhody ve využití krále pro vytvoření nového typu britské monarchie. Po několik dní se zdálo, že je tu nebezpečí vzniku politické strany, která by exploatovala monarchii za účelem kampaně proti demokratickým institucím. Avšak tíha moci byla v době poměrně hospodářské prosperity v rukou pana Baldwina a jeho přátel, a ti představovali určitě většinu anglického veřejného mínění, když si přáli zachovat demokratický status quo. Druhá příčina spočívala v tom, že většina britského lidu skutečně dávala přednost abdikaci před snahou udržeti na trůnu člověka, jehož osobní život odpovídal spíše životu švihácké společnosti, než puritánské Anglie. Moderní ideje — nejsou ve skutečnosti vůbec moderní — nebyly přijaty než malými skupinkami anglické veřejnosti...

Dívající se dnes zpět na tuto historii, vidíme, že král Eduard byl neschopen pokračovat v zbožném a domáckém králování po vzoru svého otce. Bylo by zajímavé probádat, zda by byl mohl dosáci, kdyby byl silnější a odpovědnější osobou, stejných citů britského lidu půvabem jiného druhu. Nemohl být typem otcovským, jako Jiří V. Mohl by, v mezích britské ústavy (z níž si nepomýšlel tropit posměšky), vytvořit osobitější a demokratičtější typ monarchie, apelujícího spíše na mladé než na staré, symbolisujícího vznik nového a méně konvenčního pokolení? Byl nekonvenční. Na rozdíl od svých bratrů odmítl, aby s ním bylo výjimečně zacházeno během universitní kariéry, a žil obvyklým životem soudobých studentů. Těšil se z těch prázdnin, během nichž mohl nosit trenýrky a rozhalenou košili. Žádný monarcha od dob Jiřího III. (a Jiří III. byl v té době již šílený) se neprocházal bez průvodu mezi prostými lidmi na ulici. Někteří viděli v této nekonvenčnosti možnost vývoje anglických králů ve stejném směru jako u monarchů skandinávských, kterým se může zatelefonovat, nebo kteří mohou být viděni, jak jedou podél silnice na bicyklu. Vlohy krále Eduarda neudělaly ho populárním v zavedené „společnosti“. Ale princ Charlie byl tak přirozený ve svých způsobech, že to okouzlovalo prosté lidi. Jeho sympatie byly nezvykle široké, a ukázal ještě, když byl princem Waleským, že se zajímá o věci, jež královská osoba obvykle z opatrnosti neuznává. Zklamal mnoho konservativců tím, že přispíval na hornický pomocný fond během stávk

r. 1926. Za návštěvy ve Vídni zastavil se na své cestě, nedbaje nespokojenosti svých fašistických hostitelů, aby projevil zájem o Karl Marx Hof, který byl před nedávnem ostřelován, když Heimwehr pobíjel sociální demokraty. Nemíním tím, že takové příhody — do kterých se musí započít poslední návštěva v Jižním Walesu — ukazují, že král byl socialistou nebo něčím podobným. Znamenají tolik, že se upřímně zajímal o blaho prostého lidu a připravoval se přirozeně pro mnohem osobitější králování, než na jaké jsme byli zvyklí. Zdály se také býti zneklidňujícími pro soukromé zájmy a rádce, jejichž ctižádostí bylo udržet ústavní a hospodářský status quo.

Odpor krále Eduarda k humbuku byl jedním z nejpříťažlivějších jeho rysů. Ale to je nevhodná charakteristika pro krále, neboť velká dávka humbuku je ve většině obřadů a králování převážně obřadnou institucí. Kdyby si král přál zmenšit nebo změnit obřadní funkce, které se od něho očekávají, mohl by tak snad učinit jen použitím velmi mnoho politiky a taktu. Kdyby objasnil, že je rozhodnut ukazovati se na veřejnosti jen když cítí, jak to velmi jasné učinil v Jižním Walesu, že jeho přítomnost bude mít cenný sociální výsledek, vyplašil by tím jen určité oficiální slepičárny, ale zvýšil by svou popularitu u většiny svých poddaných a zbavil by nás mnohého otravného humbuku. Ale Eduard VIII. tak neučinil. Jeho chování bylo vrtošivé a činilo často dojem neodpovědnosti.

V četných případech vedla jeho netrpělivost při obřadech a jeho tvrdošíjně trvání na tom, že chce dělat to, co je pudově dělat nakloněn, k nesmyslným veřejným incidentům. Urazil hluboce skupinu společenských debutantek, když si jen z povinnosti povšiml jejich přítomnosti na garden-party v Buckinghamském paláci a když si dovolil užít malé spršky jako omluvy pro zkrácení ceremonie, o níž se ani nesnažil projevit zájem. Vzbudil mnoho kritiky ve Skotsku, rozhodnuv se v poslední chvíli přesunouti důležitý společenský závezek na svého bratra, ačkoli byl v té době sám na blízku, a zklamal londýnský dav, projev rychle na své cestě k zahájení parlamentu. Lidé si přirozeně vzpomínali na úzkostlivou pozornost jeho otce k takovým veřejným povinnostem za mnohem silnějšího deště. Zrovna tak nemohl si žádný anglický král dopřátí klepů, které se hromadily kolem některých členů jeho společnosti ve Fort Belvederu, nebo které pronásledovaly královskou jachtu na Jadranu.

Dojem, že nedbal svých povinností, přiměřeně vzrůstal, a byl to tento zřejmý nedostatek odpovědnosti, nemluvě již celkem ani o jeho přátelství k paní Simpsonové, který znepokojoval pana Baldwina a jiné jeho rádce. Nicméně může se vyslovit pochybnost, zda by pan Baldwin a jiní ministři, kteří sloužili králi Jiřímu V., mohli vůbec někdy se smířit s monarchickou teorií „krále na bicyklu“, i kdyby se jí Eduard soustavně a vážně držel. Král anglický konec konců není totéž jako dánský král. Je také císařem indickým a středem, kolem něhož se hromadí loyality milionů lidí, mnoha barev a mnoha vyznání. Bylo nevyhnutelné, že se pan Baldwin a arcibiskup polekají každého nového pojetí monarchie a budou vidět nebezpečí v každém králi, který není ženat, a z kterého nemohl být vytvořen jako z Jiřího V. otec svého národa a vzor všech ctností. Ztrácejíc Eduarda VIII., hrála Anglie o bezpečnost především...

Věřím přes to, že Jiří VI. začíná své panování za šťastnějších znamení než Eduard VIII. a že král Eduard zahrál monarchii dobrý kousek. Zdá se to být podivným, že král musel abdikovat, aby dokázal, že je člověkem. Ale to byl trest za zbožnění jeho otce. Dnešní tisk, řečníšté a kazatelna znova pilně pracují a snaží se vytvořit z nového krále boha. Ale nemyslím, že by se jim to lehce povedlo a jsem si jist, že tento pokus je ubohou službou králi a Britanii. Králové si uvědomují svou lidskost a křehkost; mohou dokonce, jako Edward VIII., mstít se za humbuk a toužít po troše mlčení a uznání jejich práva na jisté slušné soukromí ve volných chvílích. Vědí, že

korunovace je oblíbenou ceremonií, při níž vladař slibuje plnit funkce svého úřadu, a obecnstvo, oplátkou, uznává ho za prvního úředníka státu a za ceremoniářskou hlavu společenstva. To postačí. Jsem si jist, že Jiří VI. si nepřeje, aby kterýkoliv biskup říkal, že zvláštní obřad korunovace propůjčuje mu nadpřirozená dobrodíní, a nevěřím, že se sám cítí „vtělením veškerenstva“, jak by nám a jemu chtěl namluvit arcibiskup Yorkský. My všichni se cítíme pravděpodobně méně naložení zkaziti šťastný obřad nějakým rámusem, protože jsme v případě Eduarda VIII. viděli, co se vše může stát, když zapomínáme na svůj tradiční zdravý smysl a začínáme zbožňovat lidskou bytost...

Dvě podmínky.

Byly nám připomenuty ty dvě podmínky, za nichž si vladař v demokratickém státě udržuje postavení a popularitu. Králův způsob života musí být schválen jeho poddanými a jeho jména se nesmí užívat pro politické nebo stranické výhody. Osobně je mi líto, že vláda, církev a tak velká část veřejnosti zachovává takové omezené pojetí morálky, že činí námitky králi, který uzavírá otevřený a počestný, i když nekonvenční sňatek. Ale nemá smyslu tvrdit, že králův sňatek může být čistě soukromou záležitostí. Dejme tomu, že by si král přál se oženit s Hitlerovou sestrou, nebo s dcerou Stalina. Opozice by se někdo říci, že takový sňatek je naprosto jeho věcí?

Ještě důležitější je, že bylo znova prokázáno, že za jakékoli krize se objeví lidé, kteří jsou připraveni, budou-li mít příležitost, vyhodit do povětří popularitu monarchie pro antidemokratické účely. Nešli příliš daleko v abdikací krizi, neboť díky souhře okolností seřadily se oficiální konservatismus a oficiální labourismus na stejné straně. Ale nebezpečí bylo jasně viditelné pro všechny a pocit odporu proti pokusu vytvořit královu stranu byl okamžitý a zdravý.

Zda se toto nebezpečí zas někdy objeví v hrozivější formě, záleží na poměru, jež si napříště osvojíme vůči monarchii. Máme všechny důvody k víře, že král Jiří VI. se stane výborným králem, oním typem rozumného a ústavního prvního úředníka státu, jakého si přejeme. Nemůžeme se tím spokojit?

Podle demokratické těse masy voličstva, jsou-li patřičně vychováni, mají se naučit jevit soudný zájem a projevat stále vzrůstající rozumový posudek o veřejných záležitostech. Existence krále, je-li chápána jako symbol a nominální hlava státu a je-li jeho ústavní postavení pečlivě definováno, není neslučitelná se stále vzrůstajícím rozumným postojem k veřejným záležitostem. Není to nerozumné uctívat hlavu státu; činíce tak, uctíváme sami sebe a vyjadřujeme přichylnost k zemi, v níž žijeme. Uvědomíme-li si, že monarchie je symbol, může král sloužit našim zájmům s menšími nesnázemi, než prezident. Ale nebezpečí monarchie spočívá v jejím kouzlu, v snadnosti, s níž hluboce zakořeněný sklon nahrazovati úctu zbožňováním, nahrazovati rozumové přijetí symbolu osobním holdováním, může být využit pro třídní nebo stranické účely. Tento postoj veřejnosti k monarchii vznikl, protože „intenzivní propaganda veřejně činných mužů, v tisku a biografu byla prováděna po celá léta den za dnem, aby se v lidu utvrdila pověřčivá „oddanost“ královské rodině“. Výsledkem toho bylo, že nerozumné citový poměr k celé královské rodině nahradil rozumovou úctu k hlavnímu státnímu zaměstnanci. Koná se vše, aby se zmenšil základ rozumového chápání a zvýšil se sklon ke kouzlu a zbožňování. A vytváří se taková nálada, která činí rozumný postoj k politickým a sociálním problémům jakéhokoliv druhu stále vzácnějším a těžším. Nechce-li náš vůz startovat, nečekám, jak se vyjadřuje pan Woolf, že jej dostaneme do pohybu máváním praporků a mumlavým zaklínáním nad motorem. „Učíme však naše děti v obecných školách, že nemohou být dobrými a loyálními Angličany, nepřístupují-li k nejdůleži-

tějším politickým otázkám s myslí naladěnou na mávání praporků, na zařikavačský a mastičkářský způsob.“

Kultivování nerozumu je skutečným nebezpečím. Je jen jedním z projevů zápasu, který hýbe celou společností, zápasu mocných a privilegovaných, aby si zachovali pro sebe nerovný podíl na bohatství a kultuře. V některých zemích, v nichž dostihl tento zápas své nejostřejší formy, bylo užíváno propagandy jako hlavní zbraně reakce. Ačkoliv jsme v Británii daleko od stavu, jímž se vychloubá dr. Goebbels v Německu, když říká, že Nazi zapudili „všechny falešné zásady humanity“, dostali jsme se nebezpečně blízko k zapuzení ústřední těse demokracie, když si dovoluujeme upadnout do sentimentálního a snobního pochlebování všemu, co je královské a králi samotnému. Zasluhuje si úcty a nikoliv urážky lichocení, které se vztahuje i na samy královské psy, doprovázející královské lovecké výpravy, i na samy bažanty, mající to štěstí, že byli zastřeleni z královské pušky, jak jsem to viděl jednou napsáno v jistých společenských novinách? Přejeme-li si, aby nám demokracie klapala, musíme být rozumní. Věříme dnes dosud, že monarchie se nejlépe hodí pro naše tradice a chrání naše svobody. A tak to také bude, poslechneme-li rady lorda Ponsonbyho, který napsal po abdikací krizi: „Nitky svatozáře se na koruně uvolnily. Přejeme-li si zachovat korunu, nechť se konečně zbavíme svatozáře.“

dopisy

Komunisté a demokracie.

I.

Vážený pane,

v těchto dnech hovořil jsem s jedním komunistickým tajemníkem, který mi s naivní upřímností pravil: Kdyby se byla nezměnila situace v Evropě ku prospěchu fašismu, nebylo by ani té změny v naší politice a taktice, o níž vy, nepřítel komunistů, mluvíte a píšete dnes jako o konci komunismu; vy, socialisté, zůstáváte pro nás dále takovými, jakými jste byli a jakými už asi zůstanete: spojenci buržoasie, nepřítel a zrádci dělnické věci; neříkáme to o vás takhle otevřeně jen proto, jelikož bychom si uzavírali cestu k vašim stránkům a stoupcům; a my se právě k nim potřebujeme dostat, abychom i u nás s nimi vytvořili jednotu a získali je jinými prostředky než dosud pro naši politiku; nikdy jsme se však nevzdali a nevzdáme zásad, které z nás teprve komunisty dělají; my činíme jen nezbytné ústupky situaci a poměrům; ale vždy nám půjde o uplatnění Leninovy zásady o dobytí rozhodující většiny dělnické třídy pro komunismus, o diktaturu proletariátu; to ovšem zase neznamená, že bychom snad s vámi nechtěli jíti upřímně, pokud jde o věc obrany a uhájení demokracie, kus cesty společně; tady to myslíme doopravdy; už proto, jelikož bráníme především sebe a bojujeme o vlastní existenci.

Vážený pane redaktore, vím, že Vám tu neříkám nic nového. Ale píši Vám to proto, jelikož myslím, že by bylo v zájmu věci, kdyby se v demokratickém a socialistickém tisku ukázala právě tato skutečnost. Kdyby se tu více a věcněji psalo o tom, proč se komunisté změnili, a o tom, co touto novou taktikou sledují, než o tom, že se změnili, jak se až dosud dělalo. Že se změnili, je známo. Důležitější je vědět, proč tak učinili, jakými v zásadách, byť nevyslovovaných, ale platících, zůstávají a co chtějí dále dělat.

Když jsem psal do „Přítomnosti“ svůj článek po VII. kongresu komunistické internacionály, dokazoval jsem v něm, že u komunistů jde jen o změnu taktiky a metod a nikoli o revisi některých zásad učení komunistického. Když se vrátil

posl. Gottwald z Moskvy a zasáhl svým známým způsobem do zdejší komunistické politiky, měl jsem své mínění dotvrzeno. Od té doby, pravda, šli komunisté v některých otázkách, zejména ve svém poměru k armádě a k vojenské obraně republiky, ještě dále, ale záměry je se tu třeba ptáti, proč, z jakých příčin a pro jaké záměry a cíle.

Všimněte si jen dobře, co a jak se v komunistickém tisku dále píše o socialistické politice, jak se tu mluví o zbabělých demokratech, i když se přitom již z taktických důvodů neuzívá dřívějšího komunistického slovníku o zrádcích, sociálních fašistech, o zaprodancích a podobně. Zamyslete se trochu nad tím, proč právě z Vás dělají nyní typického měšťáckého reakcionáře, opovrženého ustrašence, pomocníka Hitlerova fašismu a spojence sociální reakce a fašisujícího agrarismu u nás. Proč právě Vás oddělují od t. zv. levice, od „pocitivých“ demokratů a socialistů, kteří vidí dále, než na špičku svého nosu, jak delikátně říká v „Tvorbě“ její redaktor Fučík. A porovnejte to laskavě s obsahem mého rozhovoru s uvedeným komunistickým politikem a se vším, co komunisté dnes o pravdu dělají a sledují, jak si ve své argumentaci proti socialistům a demokratům počínají. Dospějete možná k závěru, že k vážnému boji s komunisty nestačí již dnes poukazovati na to, co byli a co dříve dělali, a odtud čerpati důvody k odmítání spolupráce s nimi, ale že je třeba ukazovati na to, co dělají nyní a co chtějí a budou dělat, až se zase změní situace. A na těchto věcech ukazovati a zdůvodňovati té části demokratické a socialistické veřejnosti, která — ať už z nedostatečné informovanosti a povrchnosti anebo z falešných představ a mylných domněnek, že pak by se (při společném postupu s komunisty) i u nás lépe žilo a dýchalo — je pro lidovou frontu s komunisty, že by tomu tak nebylo, že demokracie u nás by na této cestě byla spíše poražena než uhájena.

V hluboké úctě Vám oddaný

J. Thelen.

II.

Vážená redakce!

Není pochybnosti o tom, že komunismus se velmi změnil od času Leninova. Sbližuje se s demokratickými formami vládními. Hledat citáty v Leninovi, jak a na kolik procent se tato skutečnost kryje s jeho učením, nemá smyslu. Byla by to hra se slovíčky. Život je silnější než slovíčka. Život změnil vyhlídky poválečného komunismu, zbudovaného v carské říši temnoty, rozvrácené imperialistickou válkou. Život změnil i sám komunismus tam zbudovaný, vrhnuv jej na hranice nových, snad velmi strašných dějů.

Stačí článek příkře formulovaný, jako je p. Peroutky, aby zvilil komunistické svědomí k rozsáhlé diskusi. Není to nic podivného, neboť komunistické svědomí je velmi napjaté a vzrušené. Není to pro sílu komunismu, nýbrž pro jeho slabost. Všechno, co z poválečného komunismu vyrostlo, je dnes vydáno nebezpečí ztráty a zániku. Kdo se zachraňuje před katastrofou, nehledá toliko bezpečný kryt. Stačí mu první bouda v blízkosti, nebo, jde-li o zemětřesení, nejbližší kořen stromu, třebaš shnilého. Stalinovci, útvar tak říkajíc oficiální z někdejšího útvaru komunistického, dospěli k jakémusi přesvědčení, že tímto nejbližším kořenem je demokracie a její vládní formy. Nikoli však doma u sebe dospěli k tomu přesvědčení, ale tam, kde moci nemají a kde se jejich vlivy rozplývají v marasmu, který natropili. Doma u sebe zvyšují jen „bdělost diktatury“ a sekají hlavy po stovkách, ne-li po tisících.

O demokracii naučili se mluvit stalinci mnohem vážněji, než o ní mluvili před pěti lety, kdy se Hitler dral k moci, a touto vážností dávají příležitost demokratům, aby se častěji zabývali problémem, jaký poměr k demokracii mohou mít

dnes komunisté. Myslíme, že jiný význam článek p. Peroutkům neměl, než dát podnět k vyjasnění demokratických cest „zmoudřelého komunismu“. Tak jen lze pochopit politický smysl článku, nedbáme-li jeho koření, bez něhož nemůže být pikantního pokrmu.

Pozorovali jsme se zájmem, jak budou odpovídat stalinci, kteří vynikají sice poslušností, ne však důvtipem. Citlivější z nich se po článku polekali, temperamentnější rozhořčili. Rozhořčila se „Tvorba“, což je v plné shodě s jejím literárním rázem: Jak? Jaká nestydatost? Málo se snažíme ukázat svou demokratickou upřímnost? Jaká nestydatost, pochybovat o tom, jak nenadat nestoudnému pochybovači? — Kdežto citlivější se polekali: „Prosím Vás z celého srdce, prosím Vás naléhavě — Vás všechny, kteří máte vliv na veřejné mínění, abyste uvážili toto: KSCN není stranou tak malou, abyste ji mohli vyškrtnouti ze spolupráce beze škody pro státní a národní celek.“

Tato slova nesmějí zaniknouti v nepaměti. Sazeč musí je vytisknout znovu, aby se zdůraznila charakteristika stalinců. Tato slova napsala někdejší poslankyně komunistické strany, pí Landová-Štychová. P. Peroutka nenapsal o ní nadarmo, že nebyla nikdy schopna skutečnému komunismu porozumět a že v tomto hnutí byla jen úchylnou. Myslíme, že pí Landová-Štychová není schopna rozumět ani politické abecedě. To však nevadí ani jí, ani stalincům, aby dnes za ně nehrála roli orodovnice.

Tato charakteristika se předesílá jen pro větší pochopení úzkosti, která je dnes v komunistických srdcích, to jest v stalinských srdcích. Dostali se právě na ta místa, kde už nestačí mluvit tváří v tvář, jak bývá zvykem mezi lidmi rovnými, ale kde třeba kleknout a prosit, buď aby se dařila záchrana, buď podvod. Mladí přátelé SSSR a československých stalinců mají vhodný podnět k diskusi pro celoletní táborový pobyt o tom, kdo reprezentuje jejich sympatie k věci, o níž se domnívají, že je veskrz čestná. Tato věc, jak je vidět, je však velmi nízká nejen před dědictvím velkých revolučních dnů, nýbrž i před měšťáctvem vlastní země. Sotva lze pochopit, k čemu by mohl být měšťákům spojenec tak poníženy a zbabělý.

Nadávky „Tvorby“ je jenom druhá strana stejné mince: ražení je na jednom kovu. Tento kov má však své nebezpečné protažení. Lze jej snadno táhnout nejen k měšťáctvu demokratickému, ale i k fašistickému Německu nebo Italii, kdyby se zjevila taková potřeba. Musí se znát obdiv stalinců pro Hitlera z doby, kdy dospěl k moci, aby se rozumělo tomu, co hýbá a víří stalinskými mozky. V roce 1933, přes pobíjení německých komunistů v koncentračních žalářích, vzdávali si stalinci s nacisty vzájemně tichou čest a uznání: stalinci nacistům, jak uměli moci dobýt, a nacisté stalincům, jak uměli rány snášet proti citlivějším a „podlejší“ sociálním demokratům! „Zásada“ demokratického spolenectví se vytváří u stalinců jen z vlivu nynějších zahraničních potřeb vládnoucí byrokracie v SSSR — pro nic jiného. Kdyby tato potřeba vytvořila jinou zásadu, jsou k ní čeští stalinci neprodleně hotovi.

Za takových okolností je svrchovaná potřeba vyjasnit problém komunistického poměru k demokracii. Vzduch však se jen rozvířil, ale nezjasnil. K rozjasnění bude třeba vážnější operace.

Nelze pokládat za věc podstatnou v člancích p. Peroutkových reminiscence z dob, kdy šla hrůza z komunismu na měšťáky. Tuto skutečnost vyslovil Marx již roku 1848 slovy, že Evropou kráčí hrůza komunismu, třebaš tenkrát nebyla hrůza reálně pociťována tak, jako sedmdesát let později. Nelze vyčítat Marxovi, že věštil tak daleko dopředu, když mu dost vyčítali předtím, že nevěští dobře. Komunismus byl sku-

tečnou hrůzou, ne sám o sobě, ale hrůzou zplozenou obrněnými otci imperialismu. Touto hrůzou se znovu může stát, o čemž nikdo nemusí pochybovat.

Ale lidstvo právě má ten úkol, jak se vyhnout hrůzám. Peroutkova slova o obrazu člověka dvacátého století, krví zbroceného, proti idylickému obrazu člověka z devatenáctého věku, jsou slova krutých dějin dneška, která burcují lidské svědomí. Jaká podivná věc, že p. Peroutka, hodnotící tak málo morálku „dnešních odpadlíků od Stalina“, jejichž rozhořčení je prý „vypočítavé a sobecké“, neboť se snad neotřásali dost mocně, pokud nedošlo na popravu Zinověva a Kameněva, jaká podivná věc, že pan Peroutka do kořene svého článku klade slova „odpadlíka“ Silona, italského spisovatele, o „jiném způsobu, jak se dívat na život a na lidi“! Pan Peroutka dodává, že právě na tom třeba založiti evropskou budoucnost.

Ale Silone se nerozešel s komunismem, jak myslí p. Peroutka, nýbrž se veskrz rozešel s komunismem stalinským. Silone je z těch kacířů, jimž stalinci říkají trockisté a spojenci a zvědi fašismu! Dobrý je to příklad jak pro stalinskou čistotu boje, tak pro rozmach p. Peroutkuv, házet do jednoho kotle komunisty všech мастí. Panu Peroutkovi pro skvělý pohled na lidský ideál uniká detail, že komunisté se rozcházejí buď pro nějakou drobnou politiku, která nemá větší sílu, než zničit dělnickou třídu nějakého národa, nebo snad jen pro hrst životů, jemu ne příliš sympatických, skosených podle zákona absolutistického režimu.

Pro tento rozmach, nemající pochopení pro drobné věci všedního života, nelze vejít v polemiku o historii revoluční politiky s panem Peroutkou. Není to také věc podstatná pro náš článek, tak jako nebyla ani pro článek p. Peroutkuv. Téma je jiné, reálnější a vážnější.

Téma je, může-li demokracie mít za svého spojence komunisty vůbec a komunisty stalinského ražení zvláště, když tito komunisté chystali hrob demokracii nebo speciálně jí už někde do hrobu pomohli. Taková potřeba, přes všechny události lidských dějin, skutečně může vzniknout, a nesluší se nikomu stydět pro myšlenky, i když není jejich čas. Tyto myšlenky jsou dřív větší situace než rozjímání. Nesmí se při posuzování těchto možností od strany komunistické zapomínat na to, že tam již dávno byly pro to drsné spory, které trockistům vynášely přezdívky „spojenců sociálfašismu“, když šlo o záchranu demokracie německé. S pozměněním taktiky pozměnili později po rozdrčení německého proletariátu stalinci i nadávku trockistům jako „spojencům fašismu“. V tomto přejmenování se vyjadřuje onen vážný spor v komunistickém táboře, který se rozvinul pro poměr komunistů k demokracii.

Ale to všechno je za námi. Zatím už nejde jen o německou demokracii, nýbrž už o sám kořen všeho: o existenci komunismu v SSSR. Máme totiž za to, že to, co dnes je v SSSR, nemá s komunismem kromě jména nic společného. Pro sympatie českého pracujícího lidu se sovětským Svazem a jeho režimem není už podkladu jiného, než mdlá vzpomínka na velké mety odtud stavěné nebo na starobylé slavjanofilství podle hesla našich pradědů: „Spojte se Čechové se Slovany!“ Toto heslo parodoval už Neruda spojením verše: „Teče pivo teče, teče dublinama...“ Spojenectví s Ruskem nemůže už být ideologické pro českého dělníka, nýbrž jen státnické pro vládu státu.

Události v Rusku jsou dnes již — deset měsíců po popravě Zinověvové — dost daleko, ač daleko ne ještě u konce, abychom se dovolali práva, aby se přiznalo, že jsme viděli lépe ruský vývoj, posuzující první popravu jako velkou předzvěst masového boje, ne jako cestu k uskutečnění demokratické ústavy. Ztroskotala-li Komunistická internacionála, proměnil-li se ruský komunismus v národně sociální hnutí, nabízí-li komunistická strana u nás jako jeho složka součinnost s demokracií, ba zapřísahá-li se vlastenectvím českým a denunciacemi „trockistických zvědů“, sektářů a dogmatiků — nač tu dávat scholastické otázky, chtějí-li „ještě diktaturu proletariátu“ a občanskou válku? Komunisté se znají v scholastice lépe než pan Peroutka. Nač však scholastiky? Komunisté všichni mohou problém řešit bez pohoršení pro zneuznanou upřímnost i bez úzkosti srdce, že jejich dobré city budou pomínuty. Mohou jej však řešit jen jedinou cestou, pro niž jsme všechno tu psali: rozplynout se, likvidovat všechno, co svazuje část dělnického hnutí u nás s režimem, který vraždí vězně i generalitu, své dělníky i cizí emigranty, který si dává u sebe doma jen úkol udržet svou moc a za hranicemi úkol udržet pro ni podporu; co je nám po těchto vnitřních věcech? Máme své úkoly, pro něž socialistické strany — a řekněme s povděkem: demokratické strany — jsou úplně postačující.

Pokoušet se o řešení jiné, o řešení skrze frakce, skupiny nebo nové strany, znamená podporovat existenci veskrz nemravné a lživé stalinské strany, kterou třeba pro prospěch dělnické třídy likvidovat příkladem a skutkem.

Doufáme napomáhat tomuto úkolu a pro jeho objasnění pracovat ze všech sil.

VI. Burian.

(Pozn. red. Dostali jsme mnohokrátě vynadáno od komunistů, že se spojujeme s trockisty a že vůbec trockismus podporujeme. Nikdy nás to ovšem ani nenapadlo. Považujeme trockismus za velmi politováníhodný blud, zvláště v této situaci, a za jakousi pozoruhodnou formu slepoty, která by se rychle dočkala trestu, kdyby měla trochu více vlivu, aby se účinně mohla vmísit do současných dějů. Vyjadřuje-li svou skepsi vůči komunistům, tím více jsme ovšem povinni varovat před trockismem, ve kterém zkameněly všechny poválečné radikální bludy bolševismu. Autor tohoto dopisu, p. Burian, jest ovšem trockistou. Uveřejňujeme jeho dopis jen proto, aby čtenáři nabyli ponětí o dnešní podobě trockismu.)

Prohlášení

Ke článku, uveřejněnému v našem časopise ze dne 7. října 1936 pod nadpisem „Za kulisami našeho footballu“ prohlašujeme, že jsme se jím nemínili na cti dotknouti p. JUC. Karla Petřů, gen. taj. ČAF., zesnulého footballového hráče Rudolfa Štapa, správně Sloupa, ani funkcionářů Čsl. asociace footballové v Praze p. majora Josefa Tesaře, Athletic Clubu Sparta v Praze, p. Václava Valouška, obchodníka v Praze, ani Sportovního klubu Slavia v Praze a jeho funkcionářů. Pokud snad jmenování se obsahem tohoto článku cítili na své cti dotčení, tu obsah tohoto článku odvoláváme, dávající jim tímto zadostiučinění.

Redakce.

TISÍCE KRÁSNÝCH PŘEDMĚTŮ - KAREL KELLNER V PRAZE
TISÍCE KRÁSNÝCH DÁRKŮ!

zřídil na Václavském náměstí č. 25 na nároží paláce pojišťovny Generali, nové vzorné papírnictví, které je svou vnější i vnitřní úpravou, neméně však svým vynikajícím výběrem zboží skvělou pozoruhodností Prahy. Jakostní spolehlivá zlatá pera, jemné dopisní papíry vybraného vkusu a jiné papírnické zboží pro každou potřebu.